

Araştırma Makalesi

Kırım Savaşı'nda Görev Alan 1849 Macar Mültecileri ¹

Dursun Ayan²

Öz

Bu çalışmada 1848-49 Macar Bağımsızlık Savaşı sonrası Lajos Kossuth ile beraber Osmanlı'ya sığınan mültecilerden din değiştirerek Kırım Savaşı'na katılan Macarlar konu edinilmiştir. Bunların kısa hayat hikâyeleri betimlenmiştir. 1848-49 Macar Bağımsızlık Savaşı, mültecilerin Osmanlı topraklarındaki kampları, güzergâhları ve yerleşimleri, bu sürecin uluslararası diplomaside yansımaları da kısaca ele alınmıştır. Metin içinde ayrıca 18. Yüzyılda Osmanlı'ya iltica eden Macar soylular ve dönemin tarihi koşulları hakkında da bilgi verilmiştir.

Macar Bağımsızlık Savaşı ve Kırım Savaşı hakkında ayrıntıya girilmemiş, Eylül 1855 Kars Kalesi'nin Ruslara teslim edilmesiyle (Kars'ın Sükûtu) ilgili General György Kmety'nin [İsmail Paşa] *A Narrative of the Defence of Kars on the 29th September 1855* adlı hatıratına değinilmiştir.

Çalışma tarih ve diplomasi kavramlarını göç, mülteci, iskân, yardım ve istihdam bağlamında ele almaya çalışmıştır. Kırım Savaşı'na katılan Macar askerlerin Osmanlı topraklarındaki adları, Macar ve Osmanlı ordusundaki rütbeleri ve Kırım Savaşı dışındaki askeri görevleri de ayrıca belirtilmiştir. Çalışmaya General Kmety [İsmail Paşa] ve General Richárd Guyon [Hurşid Pasha] ile ilgili dört belge Osmanlı Arşivinden eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Macar Mülteciler, Kırım Savaşı, Macar Bağımsızlık Savaşı, Kars Savunması, Tarih, Biyografi.

¹ Makale Geliş Tarihi: 17.04.2022 Makale Kabul Tarihi: 27.04.2022

² Dr., Sosyolog, Sosyoloji Derneği, dursunayan@hotmail.com

ORCID NO: 0000-0002-5152-0546

Research Article

1849 Hungarian Refugees At The Crimea War

Abstract

In this study, Hungarians, who took refuge in the Ottoman Empire with Lajos Kossuth after the 1848-49 Hungarian War of Independence, converted to religion and participated in the Crimean War. Their short life stories are described. The Hungarian War of Independence of 1848-49, the camps, routes and settlements of the refugees in the Ottoman lands, and the reflections of this process refugees in international diplomacy were also briefly discussed. In the text, information is also given about the Hungarian nobility who took refuge in the Ottoman Empire in the 18th century and the historical conditions of that period.

Detailed information about the Hungarian War of Independence and the Crimean War are not mentioned, but memories of General György Kmety [Ismail Pasha] with title of *A Narrative of the Defence of Kars on the 29th September 1855* about the surrender of Kars Castle to the Russian Army in September 1855 (Kars's Silence) are mentioned.

This study tried to deal with the concepts of history and diplomacy in the context of migration, refugee, resettlement, aid and employment. The names of the Hungarian soldiers participating in the Crimean War in the Ottoman lands, their ranks in the Hungarian and Ottoman army and their military duties outside the Crimean War are also indicated. Four documents related to General György Kmety [Ismail Pasha] and General Richárd Guyon [Hurşid Pasha] were added to the study from the Ottoman Archives.

Keywords: Migration, Hungarian Refugees, Crimean War, Hungarian War of Independence, Kars Defence, History, Biography

Giriş

Ulusların bağımsızlık düşüncesi genellikle ulus devletlerin imparatorluklardan kopuşu ve doğal hukuk kavramlarının Avrupa düşüncesinde oluşmasıyla su yüzüne çıkmıştır. Ancak bunların bir iki günde olmadığı siyasi tarihten bilinmektedir. Macar kavminin tarihi macerası da bugünkü ulus devlet oluşuna kadar pek çok olayı sahneye koymuş, Osmanlı hâkimiyetiyle birlikte milli bilincini şekillendirdiği görülmüştür.

“Ancak Osmanlıların Macaristan’daki hâkimiyetinin sona ermesi ve eski Macar topraklarının çoğunun Avusturya İmparatorluğu’nun hâkimiyeti altına girmesi Türk-Macar ilişkilerinde yeni bir dönemin başlangıcı olarak nitelendirilebilir. ... Bunun bir sebebi, Macarların, Avusturya imparatorlarının mutlakiyetçi idarelerine karşı girişilen başarısız milli mücadeleleri ve bağımsızlık savaşlarının ardından Osmanlı topraklarına sığınan liderlerinin mülteci olarak kabul edilmesidir (Fodor, 2014, s.79).

Burada 1848-49 Macar Bağımsızlık Savaşından sonra 1849’da Osmanlı’ya sığınan mültecilerden din değiştirerek Kırım Savaşı’na katılanlar konu olarak ele alınacaktır. Ancak bu duruma gelene kadar Türk-Macar tarihinde birkaç olaya kısaca göz atıp durumu sosyoloji ve uluslararası hukuk kavramlarıyla ilişkili kılmak gerekir. 1849 mültecilerinin Osmanlı’daki durumu Macar bağımsızlığı ve kendileri açısından bir varoluş meselesidir çünkü onları Osmanlı’ya getiren yolun sonrası başka mücadelelerle Macar Bağımsızlığına çıkmıştır.

1849’da Macarların Avusturya ve Rusya karşısına çıktıkları mücadele onları korumasız duruma düşürmüş ve bugün mülteci tanımında kendini gösteren koşullar 1848-49 mücadelesinde su yüzüne çıkmış ve o yıllarda tarih ve edebiyat metinlerinde kendini göstermiştir. Bugünkü mülteci kavramı o zamanın tarihi koşulları ile örtüşmektedir:

“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder (<https://www.goc.gov.tr/multeci>)”.

Tarih, Göç ve Uluslararası Hukuk Açısından Bazı Kavramlar

1849 Macar mültecilerinden bazılarını Kırım Savaşı’na kadar götüren tarihi yolda birkaç göç ve uluslararası hukuk kavramını hatırlamak gerekir. Göçmek bireyin ve/ya sosyolojik birimlerin “varoluşsal anlamda, bir “proje” ve “eylem” olarak yola çıkması” diye felsefi bir çerçeveye konulursa (Ayan, 2021, s.95) Macar mültecilerin 1848-49 Bağımsızlık savaşında yenilmelerinden sonra Osmanlıya sığınmaları göçme/sığınma eylemiyle birlikte gelecekte

Macaristan'ın bağımsızlığı için varoluşsal bir tarihi "projeyi" de beraberinde taşımaktadır. Örneğin Lajos Kossuth'un uzun mültecilik yolu onu Macar ulusal kahramanı yapacak kadar diplomatik görüşme ve yazışmaya zorlamıştır. General György Kmety ise Osmanlı'da asker olmak için Müslüman olmuş (ihtida etmiş), Macaristan'ın bağımsızlığı için İstanbul, İtalya ve Londra'da faaliyette bulunmuş, tekrar Osmanlı ordusuna katılıp Ruslara karşı Kırım Savaşı'nda isteyerek savaşmıştır. Tabii ki böyle yaşamalarının arkasında onların yaratılışından gelen psiko-biyolojik bireysel farklılıkları da gözden kaçırmamak gerekir.

Göç nedeni olarak "komşuluk-düşmanlık", "insan-doğa" diyalektiği (Ayan, 2021, s.94) yanında "baskı-özgürlük" diyalektiğini de belirtmek gerekir. Çünkü Avusturya'nın Macarlara yaptığı baskıyı Ruslarla pekiştirmesine bakılırsa, Kossuth'un bağımsızlık için ömrünün sonuna kadar bir ülküyü yaşatması anlamlıdır.

"... Sartre, tarihsel bir eylemi anlamada tek bir savaşı anlamayı örnek olarak verir. Ona göre tek bir savaşı anlamak, başkasının *praksis*'ini kendine özgü nesneliliğindeki içkinlikte kavramak demektir. ... Bu nedenle, başkasını ortadan kaldırma projesi olarak savaş, başkasını anlamada bir derinleşmedir (Ürek, 2006, s.112). Sartre'ın ifadesindeki "savaşı anlamak" Macarların Avusturyalıları ve Rusları anlaması kadar Osmanlıların da bu üç devlet bağlamında savaşı anlamasını sağlamış görünmektedir. Çünkü Macarların 1849'da Osmanlı topraklarına sığınmasıyla birlikte Rusların ve Avusturyalıların onların iadesi için Osmanlı'ya yaptıkları baskı dikkate değer bir yazışma ve diplomatik görüşmeyi savaşla beraberinde getirmiştir. Bu görüşmeler farklı araştırmalarda gündeme gelmekte, en ayrıntılı içeriği Bayram Nazır'ın (Nazır, 2016) çalışmasında kazanmaktadır. Kaldı ki 1853'de Osmanlılar Ruslarla savaşmayı Kırım Savaşı'nın bir aktörü olarak yeniden okuyup idrak edeceklerdi.

Sosyolojik olarak "insan ve insan öbeklerinin bir coğrafyadan diğer bir coğrafyaya herhangi bir nedenle giderek orada geçici veya sürekli yerleşmesi ve/veya başka yere geçiş için orada bir süre kalması göç" olarak kavramlaştırılabilir. Göç İdaresi ise kavramı şöyle tanımlamaktadır:

"Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir."

([https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terminleri_sozlugu\(1\).pdf](https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terminleri_sozlugu(1).pdf) Erişim 30.03.2022).

Ancak sosyolojik göçün siyasal ve hukuki nedenlerle farklı şekilde adlandırılması uluslararası hukuk ve göç bağlamında geniş tarihi bir söz dağarcığına işaret etmektedir (Ayan, 2021). Bu çalışmada, *sığınmacı* yerine *Macar Mülteciler* kavramı kullanılması Osmanlı tarihi ve dönemin uluslararası hukuk terminolojisinden dolayıdır. Bugün ise *mülteci*;

“İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi” olarak tanımlanmaktadır.[https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu\(1\).pdf](https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf). Erişim 30.03.2022) ki;

1849’da Osmanlı topraklarına sığınan Macarların ve Lehlerin (Polonyalıların) durumu bu tanıma uygundur. Çünkü Avusturya Macar Özgürlük Hareketini (1848-49) bastırmak için Ruslarla iş birliği yapmış, Ruslar 200.000 kişilik bir orduyla Macarları yenilgiye uğratmış ve büyük can kayıplarına neden olmuştur. İlk etapta sığınan yaklaşık 5.000 kişi sadece dönemin önde gelen muharip Macar ve Lehleri olmayıp sivil halktan insanlardı da (Nazır, 2016, s.65).

Diplomasi-göç bağlamında bakılırsa, Macar mültecilerin Osmanlı’ya göçü kaybedilmiş bir savaş sonucu olsa da bu vesileyle başlayan diplomasi ve propaganda yeni Macaristan’ın kazanç hanesine yazılmıştır. Hatırlamak gerekirse; Lajos Kossuth’un Kütahya’da güncel Macar Anayasasını şekillendirdiği görüşü genel bir kabul gördüğü gibi boş durmayıp uluslararası girişimlerle bunu tamamladığı bilinmektedir (Hermann, 2003, ss. 88-89).

Diplomasi ve Güvenlik

Doğrudan taraf olarak Osmanlı-Rus-Avusturya arası, dolaylı olarak İngiltere-Fransa-Almanya-Amerika-Osmanlı arası görüşmeler, Macar mülteciler üzerinden yapılan pazarlıklar, tehditler, kayırmalar yoğun bir görüşme ağı örmüştür (Nazır, 2016; Gümüş, 2010). Bu ağda diplomatlar kadar idari ve askeri yetkililer de uluslararası mütekabiliyet esasında yer almıştır. Mültecilerin güvenlikleri uluslararası tehditlere, suikastlara ve casusların çıkardıkları iç kargaşalara, firarlara, adam kaçırmalara engel olacak şekilde Osmanlı yetkililerince sağlanmış hatta mültecilerin bazı yetkililere karşı uygunsuz davranışları bile bir devlet politikası olarak tolere edilmiştir (Nazır, 2016). Tüm bunlar Sultan Abdülmecit’in “Tahtımı veririm ama mültecileri asla vermem” şeklindeki uluslararası açıklamasına dayanmaktadır.

Macar mültecilerle ilgili çalışmalardan anlaşılıyor ki göç olgusu en azından iltica boyutunda bir güvenlik ve koruma sorununu beraberinde getirmiştir. Bu sığınanların grup içi çatışmalarından, suikastlardan, rakip devletlerin ajan faaliyetlerinden ve provokasyonlardan Osmanlı’nın mültecileri koruması şeklinde olmuştur. Pek çok örnek

yanında General Kmety [İsmail Paşa] ve Jósef Kohlmann'ın [Feyzi Paşa] 1855 Kars'ın Sükûtu'ndan sonra Ruslara güvenmediği için Erzurum'a giderken eşlik edenlere özel bir ücret ödenmiştir BOA (A.}MKT.MHM. 83 21 1 1272 Ca 19).

Göç terminolojisi açısından bakılırsa, sayıları Vidin'den Kütahya'ya, Halep'e ve Malta'ya doğru gittikçe azalan 1849 Leh ve Macar mültecilerin Türk topraklarına gelmeleri bir sığınma olsa da Türkiye içinde yerleştirilmeleri dar kapsamlı hassas bir iskân olarak değerlendirilmelidir. Örneğin ihtida eden askerlerin Türkiye'de nereye yerleştirileceklerine, Ruslar görüş belirtse de güvenlikleri açısından Osmanlı karar vermiştir (Nazır, 2016, ss.405-407). Ancak Lehlerin Malta'ya gönderilmesi Rusya'nın görüşüdür (Nazır, 2016. s.335) ki bunların durumu da hayatları söz konusu olduğu için bir *zorunlu göçtür*. 18. Yüzyılda Macaristan'dan Türkiye'ye sığınan II. Ferenc Rákóczi, Imre Tököly ve maiyetleri için de durum aynıdır. Bunların yerleşim yerlerine de devlet karar vermiş ve güvenlik önlemleri almıştır. Bunlar da Osmanlı yanlısı olmak ya da Avusturya'ya karşı olmak gibi ortak özelliklere sahiptirler.

İstihdam

1849 Mültecilerinin beslenme, giyim, konaklama, nakil masrafları, geçici maaşlar, harçlıklar, bazılarının borçlarının ödenmesi gibi harcamaların Osmanlıya büyük masraf açtığı ilgili kayıtlardan anlaşılmaktadır (Nazır, 2016, s.118, 119, 120, 369). 1848-49 Macar mültecilerin dar kapsamlı olarak, örneğin, Kütahya'ya yerleştirilmeleri bir tür misafirlik, koruma, diplomatik sığınmacılık olarak değerlendirilmelidir. Çünkü burada kaldıkları süre içinde (12 Nisan 1850-1 Eylül 1951) bütün giderleri devlet tarafından sağlanmış, suikast ve tehditlerden, ajan faaliyetlerinden korunmuşlardır. Kendi gündelik işleri ile ilgilenmişler, herhangi bir şekilde ücret karşılığı çalıştırılmamışlar, hatta maddi destek sağlanmıştır (Nazır, 2016, s.369). Ayrıca, Kossuth ile birlikte Türkiye'den ayrılan 55 kişiye Missisipi gemisiyle Çanakkale'den Marsilya'ya giderken (10. Eylül 1951) dört torba içinde 40.000 (kırk bin) kuruş da harçlık verilmiştir (Nazır 2016, s.404).

Bu misafirlik durumu 18. Yüzyıl misafiri II. Ferenc Rákóczi için de geçerli olmuş, harcama kalemleri ve diğer yardımlar kayıtlarda yer almıştır (Erdoğan, 2011).

İstihdam edilen 1849 mültecileri Şumnu'da İslamiyet'i kabul edip Halep'te iskân edilen ve Kırım Savaşı'na katılan askerlerdir. Bunların dışında, Müslüman Bosnalıların Osmanlı'ya isyanını (Nisan 1850) bastırmak için Serasker Ömer Paşa ordusunda istihdam edilenler olmuş, Albay Kohlmann [Feyzi Paşa] başta olmak üzere bazıları Kırım Savaşı'na da katılmıştır. Hatırlamak gerekir ki asıl adı Michel Lattas olan ve Avusturya'dan kaçarak (1828) Osmanlıya sığınan Serasker Ömer Paşa daha sonra [Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfi Paşa: 1806-1871] da başarılı

muharebelerden sonra 1854'de Kırım Savaşı'nın komutanlığına getirilmiştir (Saydam, Ömer Lütfi Paşa).

“Halep'te yerleştirilen mültecilere önce bedel-i tayinat adıyla yiyecek ve giyecek ihtiyaçlarını karşılayacak kadar ücret veriliyor, mülteciler de bunun dışında para almak için Babıali'ye istida gönderiyorlardı. ... Richard Guyon'nun 7.500 kuruş maaşla... görevlendirildiğini duyanlar üzüntülerini belirtince ... maaş cetvelleri hazırlanıp Seraskerliğe, ... sonra Sadarete yollandı. Sadaret [Józef] [Murat] Paşaya ferik rütbesi verilmesine rağmen fiilen istihdam edilmediği için tayinat ve 7.500 kuruş, İsmail ve Ferhad Beylere 5.000'er kuruş maaş verilmesini kararlaştırdı. Diğer mültecilere de rütbelerine göre maaş ve tayinat verilmesi uygun görüldü” ... Bu yıllarda Osmanlı ordusunda feriklere 10.000, mirliya olanlara 7.500 kuruş veriliyordu.... Mültecilere 2.500 kuruş eksik maaş veriliyordu” (Nazır 2016, ss.418-419).

Örneğin Kmety [İsmail] Paşa özelinde bakılırsa, maaş, terfi ve nişan konusunda yazışmalar olduğu Osmanlı Arşiv kayıtlarından görünmektedir. Kmety Paşa'nın maaşının düzeltilmesi ve bir kıt'a Nişan-ı Hümayun verilmesi isteği ancak nişan verilmesi uygun görülse de maaş zammı alamadığı anlaşılmaktadır BOA ((İ__HR__00122_006110_004_001 1271 Za 10). Doğu cephesinde de istihdam edilen Macar general Guyon'un [Hurşit Paşa] disiplin nedeniyle İstanbul'a çağrıldığı BOA (A.)MKT.NZD.136.79 1271 C 18) arşiv kayıtlarından görülmektedir.

Bu maaşların Macar ve Osmanlı parası açısından karşılaştırılabilmesi için 1849'da Şumnu'da geçen bir olayı hatırlamakta fayda var:

“... Ferhad Paşa [Maximilian Stein], [Şumnu'da] üç atını satamadığı için onlara bakacak birisini de bulamamıştı. Paşa atlarını vaktiyle 3.000 (üç bin) Macar Altınına satın aldığı, şimdi her ne verilirse razı olacağını Ahmet Vefik Efendi'ye [Paşa] söylemişti. Bunun üzerine Ahmed Vefik Efendi, Ferhad Paşa'nın atlarını 15.000 kuruşa satın aldı. Zira 3.000 Macar Altını o dönemde 15.000 kuruşa karşılık geliyordu” (Nazır 2016, ss.416-417).

Kırım Savaşı'ndan sonra da bazı Macar askerlerin Harbiye Nezareti'nde istihdam edildiği bilindiği gibi daha sonraki yıllarda pek çok Macar uzman ve bilim insanı Türkiye'de çalışma imkânı bulmuş ya da özellikle davet edilmiştir (Bkz. Bacak, 2018) (Türkkan, 2019).

Türk-Macar Tarihinden Bazı Hatırlamalar

Türklerin farklı toplumlarla tarihi ilişkileri bazı olay ve sosyolojik olguların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türklerin Macar topraklarından (1526-1686) çekilmesiyle de Avusturya egemenliği döneminde yeni olaylar kendini göstermeye başlamış, zaman zaman Ruslarla iş birliği yaparak Macarlara baskı yapmışlardır. Osmanlıları

hedef alan olaylar da eksik olmamış, özellikle Macar mülteciler üzerinden Avrupa ülkeleri konumlarını farklı şekilde belirlemişlerdir.

Bazı Macar soyluların Osmanlı sonrası iç mücadeleleri ve Avusturya İmparatorluğu'na karşı tavırları Osmanlı-Macar tarihinde bazı simaları ve olayları gündeme getirmiştir. Bunlar “Macar Mülteciler” ve “Türk-Macar İlişkileri” ana başlığında yer almaktadır. Köprülüzade Fazıl Ahmet Paşa dönemi (1661-1676), başarısızlıkla sonuçlanan II. Viyana Kuşatması (1683), Belgrad'ın düşmesi (1688) sonrası genel durum, IV. Mehmet (1648-1687), II. Süleyman (1687-1691), II. Mustafa, (1695-1703) ve III. Ahmet (1703-1730) dönemindeki Osmanlı-Macar, Osmanlı-Avusturya ilişkileri, Erdel (Transilvanya) yönetimi bağlamında da olayları düşünmek gerekir (Uzunçarşılı, 1988-b, ss.120-125).

Tarihçi İsmail Hakkı Uzunçarşılı II. Ferenc Rákóczi-Osmanlı-Erdel bağlamında şunu ifade etmektedir:

“Avusturyalılar tarafından Erdel Beyi olan Rakoçi Ferenc (Rakofçi Françesko) Avusturya hükümetinin Macarlara karşı yaptığı mezalimden dolayı silaha sarılarak sekiz sene (1703-1711) İmparator kuvvetleriyle mücadele etmiş... Osmanlı hükümetine başvurmadan hali [geri] kalmamıştı. Rakoçi yardım görmediğinden muvaffak olamayarak Fransa'ya iltica etmiş... Karlofça muahedesine sadık kalan Osmanlı hükümeti... [zamanla] Rakoçi'yi... İstanbul'a davet edip Macar Krallığı tevcih edileceğine dair h. 1128/m.1716'da Name-i Hümayun göndermiştir” (Uzunçarşılı, 1988-a, ss.114-115).

“Memalik-i mevrusemizden olup bir az müddetden beru Nemçe [Avusturya] taifesinin istila ettiği Erdel ve Macar krallığı ecdad-ı izamızın zamanlarından beri ata ve ecdadına olduğu gibi kibel-i devlet-i aliyemizden dahi halen sana tevcih ve ihsanım olmuştur” (Uzunçarşılı, 1988-a, s.115).

Osmanlı sultanının II. Ferenc Rákóczi'yi korumasının atalara dayanan bir vurguyla dile getirilmesi dikkate değerdir. Géza Dávid de şu bilgiyi vermektedir:

“1716-1717 yıllarında Tımsıvar bölgesi de Eugen von Savoya tarafından zaptedildi. Savaş sırasında Fransa'da bulunan II. Ferenc Rákóczi, III. Ahmed tarafından davet edildi. Geldiğinde ise ondan beklenecek katkıya artık gerek kalmamıştı, buna rağmen Tekirdağ'a gönderilerek ölünceye kadar orada kaldı ve kendisine maaş verildi” (Dávid, Macaristan).

Göç ve mültecilik bağlamında bakılırsa 18. Yüzyılda Osmanlı'ya sığınanların soylular ve maiyetleri olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, Imre Tököly ile İzmit'e sığınan maiyetinin 45 kişi oldukları Macar Tarihçi István Seres tarafından belirtilmiştir (Seres, 2006, ss.262-277).

Öyle anlaşılıyor ki Osmanlı'nın Macar krallarını ve/veya soylularını Erdel ve Macaristan bağlamında desteklemesi Avusturya'nın Macarlara yaptığı baskının bir sonucudur. O dönemde II. Ferenc Rákóczy (Mikes, 2014; Balla vd., 2005) yanında üvey babası Imre Tököly (Seres, 2006), Ilona Zrínyi (Várkonyi, 2008) gibi Osmanlı yanlısı ve/ya Habsburg karşıtı kalburüstü siyasi mülteciler maiyetleriyle birlikte Türk topraklarına yerleştirilmiş bazıları bir süre kalmış bazıları ömürlerini burada tamamlamıştır. Türkiye'ye defnedilenlerin naaşları zamanla Macaristan'a götürülmüştür. Son olarak 1848-1849 Macar Bağımsızlık Mücadelesi'nin tarihe armağan ettiği ünlü Kral Naibi Lajos Kossuth Türkiye'de (Kütahya) mülteci olarak özel ilgi ile misafir edilmiştir. Bu kişilerin hayat hikâyelerinde farklı siyasi ve dini tonlamalar kendini gösterse de genel olarak Avusturya'ya karşı Macar ulusal bilincinin yükselmesi ana temadır. Macar tarihçi Ferenc Eckhart ve Klára Hegyi de bu bağlamda şu hususu belirtmektedir:

“Imre Tököly (1657-1705) ve daha sonrasında Rákóczy'nin yaptığı muharebelerin esas sebebi din serbestliği meselesi değil, milli serbestliğin, Macarlığın korunması idi ve hissi temeli de, Viyana hükümetinin ve Viyana ile işbirliği yapan “Labanc” Macarların mütemadiyen artmasına sebep oldukları -bu devrin şiirinde de akisler bulmuş olan- Alman nefreti idi” (Eckhart, 2010, s.139).

“Osmanlı imparatorluğu ile Macar Krallığı arasında uzun süren birçok kanlı savaş geçti... Ülkenin iki bölgesi Krallık ile Erdel Beyliği de durmadan birbirleriyle savaştı... Erdel'in Macar Beylerinin Habsburg krallarına karşı başlattıkları ve İstanbul'un hem onayıyla hem de desteğiyle sürdürdükleri seferleri biz [Macarlar] özgürlük hareketleri olarak belirtiyoruz” (Hegyi, 2008, s.26).

Kossuth'un (1802-1894) Avusturya İmparatorluğu'na karşı verdiği mücadelede de iç tartışmalar, örneğin Szechenyi ile olduğu gibi monarşi-liberallik ikileminde sosyo-politik boyut içerse de ana temanın bir Macarlık bilinci geliştirmek ve çağdaş bir havayı yakalamak olduğu anlaşılmaktadır:

“Szechenyi islahat işinde maddi yönden kuvvetlenmeyi en mühim saymıştı. Kossuth maddi tahavvüllerin ana şartı olarak siyasi değişmelere ihtiyaç duyulduğunu ileri sürüyordu. Szechenyi Macaristan'ın monarkhianın diğer kısımlarıyla ilgili hiçbir şeyine dokunmak istemiyordu. Kossuth ise aksine tam bu durumun değişmesine gayret etmekte idi. Kanaatine göre bu olmadıkça Macaristan'ın milli gelişmesine imkân yoktu. ... Kossuth'un... “En büyük Macar” dediği Szechenyi, hanedan ile ve onun milleti kat kat aşan kuvvetiyle çarpışmaya götürebileceği için, milli ihtirasların körüklenmesini istemiyor: Kossuth ise bilakis milli ihtirasları uyandıрмаğa çalışıyordu. Çünkü bunsuz büyük kitleleri harekete getirmek mümkün değildi. Kossuth, bunlar olmaksızın eski sınıf sistemleri çerçevesinin parçalanmasının, yeni ve asri bir devlet teşekkülünün gerçekleşebileceğine inanmıyordu (Eckhart, 2010, ss.188-189).

Geleneksel-modern ikileminde hemen hemen imparatorluklarda kendini gösteren bu tür sosyo-politik değişme sancıları Macaristan somutunda Kossuth ile 19. Yüzyılda son bir kez daha gündeme geldiği gibi, Sovyet dönemi üst yönetim sistemleri ve ittifaklar da 1956'da başka bir bağımsızlık mücadelesini Macaristan örneğinde dünya sahnesine taşımıştır. Sığınmacılık bağlamında konuya dönülürse en son ilginç bir sığınma örneğinde Macar Başbakan Miklós Kállay (1942-1944), Türkiye'ye olmasa da Budapeşte'deki Türk Büyükelçiliği'nde misafir edilmiştir. Dünyadan Türklere sığınan başka mülteci liderler içinde de önemli simalar kendini göstermektedir (Arat, 2016).

1848-49 Macar Bağımsızlık Savaşı

1848-49 Macar Bağımsızlık Savaşı Avusturya İmparatorluğu'nda kendini gösteren İtalyan, Hırvatistan isyanlarının bir parçası olarak imparatorlukların parçalanma döneminde ortaya çıkmıştır. Bu zamanlarda kendini gösteren gazeteci ve avukat Kossuth, zamanla halk kahramanı olmaya başlamış, bakanlık ve kral naipliğine (başbakanlığa) kadar yükselmiştir. Macarların, Macaristan'daki Avusturya yönetimine karşı giriştikleri bağımsızlık mücadelesi ilk önce 3 Mart 1848'de Kossuth'un Macar Milli Meclisi'ni kurma ve başka talepleriyle su yüzüne çıkmıştır. Macar ulusal şairi Sandor Petöfi de *Ulusal Marş [Nemzeti Dal]* adlı şiirini sansüre girmeden Macar özgürlük mücadelesi günü kabul edilen 15 Mart 1848'de yayımlanmıştır (Eckmann 1946, s.85). Bu olaylar Macar siyaset ve edebiyat tarihine Macaristan Milli Gününü, şair Sandor Petöfi'yi, Lajos Kossuth'u ve Macaristan Anayasa'sını hediye etmiştir. Bu ana temalara Macar Bağımsızlık Savaşı denilen kanlı bir savaş eşlik etmiştir. 1849 Macar mülteciler Rus destekli Avusturya'nın kanlı bir savaşta yenilgiye uğrattığı insanlardır. Bu yenilgiden sonra Macarlar ve Polonyalılar 1849 Temmuz-Ağustos aylarında Osmanlı topraklarına sığınarak mülteci olmuşlardır.

Mültecilerin Misafir Edildikleri Yerler

“1849 Mayısından itibaren 200.000 Rus askeri Macaristan'a girdi. Böylesi ezici üstünlüğe sahip bir güce karşı savaşmanın anlamı yoktu, nitekim Özgürlük Savaşı askeri bakımdan yenilgiye uğradı. Subaylar ve siyasiler ülkeyi terk etmek zorunda kaldılar. Osmanlı İmparatorluğu'ndan başka pek gidecek bir yer yoktu. Thököly ve Rákóczi'nin yolunu takip ettiler” (Hóvári, 2013, s.11).

1849 Ağustosunda Osmanlı topraklarına gelen mülteciler için ilk durak Vidin olmuştur. Vidin, Şumnu, Kütahya, Halep yerleşim yeri; Varna, Gemlik, İskenderun ise liman olarak kayıtlarda geçmektedir. (Nazır 2016; Hermann, 2003) Önemli bir grup mülteci de Rusların isteğiyle Malta'ya gönderilmiştir.

1849'da Vidin'e gelen mülteci sayısı zamanla yeni katılanlarla artmış 1.350'den 5.000 kişiye ulaşmıştır. “Ziya Paşa'nın verdiği rakamlara göre 26 Ağustos 1849'da 1.350 kişiydi. Bunların 53'ü Macar, 833'ü Polonyalı (Leh)

ve 464'ü İtalyandı. Macarlar Eflak, Polonyalılar ve İtalyanlar ise Sırbistan üzerinden Osmanlı Devletine iltica etmişlerdi. İltica edenlerin meslek durumları da şöyle idi: 2 politikacı, 4 general, 2 miralay, 365 subay, 949 asker, 10 hizmetçi, 18 vasıfsız. Vidin'e gelen mültecilere 27 Ağustos 1849'ta General György Kmety, General Ricaárd Guyon, General Baron Stein ve Yüzbaşı János Balogh katıldı. ... 5.000'e ulaşan sayıda askerler, tüccarlar, kadınlar, sanatkârlar da vardı. ... Sayı artınca kabul edilmek istenmeyenler kendilerini Tuna ırmağına atacıklarını bile söylediler" (Nazır 2016, ss.64-65). Bu durum mültecilerin can güvenliği düşünüldüğünde önemlidir.

Osmanlı'nın Vidin'de toplanan mültecilerle ilgili olarak diğer devletlerle yoğun bir diplomasi ağı kurduğu bilinmektedir. Zamanla Şumnu'ya aktarılan mülteciler dört öbekte toplandı:

- 1-) Kossuth ile Kütahya'ya gidecek Hristiyan mülteciler,
- 2-) József Bem [Murat Paşa] ile Halep'e gönderilen Müslüman olmuş mülteciler,
- 3-) Rusya ile varılan anlaşma gereği Malta'ya gönderilenler,
- 4-) Osmanlı devleti yönetiminde görev almak veya daha sonra bazı Avrupa ülkelerine gitmek üzere Şumnu'da kalan mülteciler.

Vidin'den Şumnu'ya aktarılan mülteciler 15 Şubat 1850'de Varna'ya, 19 Şubatta Varna'dan Tair-i Bahri vapuruna bindirilip 20 Şubat'ta Gemlik Limanı'na ulaştılar ve oradan yola çıkarak Bursa'ya geldiler, 25 Marta kadar Bursa'da kalıp 25 Mart 1850'de oradan ayrılıp 31 Mart'ta Kütahya'ya vardılar (Nazır, 2016, ss.345-348). Kossuth'un eşi de dahil sonradan katılanlar hariç ilk grup 55 kişidir (Nazır, 2016, s.405).

Aynı vapur Gemlik'ten dönüp sonra Müslüman olmuş 32 (otuz iki) Macar mülteciyi Varna'dan alarak İskenderun'a yönelmiş ve İskenderun'a gelenler 24 Şubat 1850'de bir süvari birliği eşliğinde hayvanlarla ve yürüyerek Halep'e yola çıkarılmıştır.

Rusların isteğiyle Malta'ya giden Polonyalı (Leh) mülteciler 120 kişi 12 Mart'ta Varna'dan Taif vapuruyla hareket etmiştir. Verilen emre göre vapur İstanbul'dan gece geçecek ve asla durmayacak, yakıt ikmali gerekirse Çanakkale'de yapacaktır. Vapur Malta'ya gelince Malta valisi izin vermediği için üç gün rötar yapmış, Malta halkı iyi karşılasa da mülteciler 14 gün sonra tekrar vapura bindirilerek Tunus'a gitmiş, Tunus Beyi'nin emriyle iyi karşılanmış ve bir müddet sonra Malta'ya gönderilmiştir. Oradan İngiltere'ye geçen Polonyalı mülteciler Şumnu'dan dört ay sonra ancak İngiltere'ye varabilmiştir (Nazır, 2014, ss.428-433).

Macar ve Polonyalı mülteci duraklarından ilki olan Şumnu'da kalan mülteciler sayı olarak diğer grupların toplamından fazla olsalar da içlerinde popüler bir siyasi olmadığı için, sorun çıkartacak sayıya ulaşmadıkları

için Avusturya ve Rusya'nın gündeminden düşmüş ve diplomatik görüşmelerde çok yer almamıştır (Nazır, 2016, s.20). Geri kalan bu grubun bugün Suriyeli geçici sığınmacılarda olduğu gibi niyeti Avrupa ve Amerika'ya gitmek olmuş, koşullar belirli bir kısmını Osmanlı Devleti'nde yaşamaya zorlamıştır. İngiltere ise 300 kadar mültecinin masrafını karşılamayacağını belirtmiştir (Nazır, 2016, s.221).

Kırım Savaşı (4 Ekim 1853-30 Mart 1856)

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları bir kavram olarak dünya tarihine yerleşti ise bunlardan önce hemen hemen aynı nitelikleri taşıyan Kırım Savaşı'na İlk Dünya Savaşı ya da bir ve iki rakamlarından önce geldiği için savaşın sıfır noktası denilebilir. Çünkü uluslar/imparatorluklar arası müttefikleri ve komutanı olan, imparatorlukların kendi sınırları dışında başka coğrafyalarda yapılan örnek bir savaştır. Kırım Savaşı Ruslara karşı bir savaş olarak Rusya ve Osmanlı arasında başlamış sonra Fransa, İngiltere, Piyemonte-Sardinya ve Osmanlı ittifakına dönüşmüştür. Ciltler dolusu eserde ifadesini bulan Kırım Savaşı, bu satırlarda, Osmanlıların Macar mülteci subayları istihdam ettiği ve 1855 Kars Savunması'nı içerdiği için başlık olarak hatırlatılmak istenmiştir. Bu savaş Serdar-ı Ekrem [Serasker] Ömer Lütfi Paşa gibi kendisi de Avusturya'dan Osmanlı'ya sığınan bir komutanı olduğu için ayrıca dikkate değerdir.

Macar Asker Mültecilerin İslamiyet'i Kabulü

Osmanlı ordusunda istihdam edilen 1849 mültecilerinin ihtida etmesi uluslararası hukuktan kaynaklanmaktadır. Mültecilerin din değiştirmesi rızaya dayalı bir durum olmakla birlikte bunun arkasında Küçük Kaynarca Anlaşması'nın (1774) olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Rusya Müslüman olmayan mültecileri isyankâr kabul edip iadesini istemektedir.

Osmanlılar ile Rusya arasında imzalanan 1774 Küçük Kaynarca Anlaşması'nın 2. Maddesinde "İki devletin reâyâsından bazıları aher bir töhmet ve adem-i itâat veyahut hıyanet edüb devleteynin birine ihtifâ veyahud ilticâ kastında olur ise Devlet-i Aliyyemde din-i İslamı kabul ve Rusya Devletinde tanassur edenlerden ma'âda aslâ bir bahaneyle kabul ve himaye..." (Nazır, 2016, s.90) olunmayacağı söylenmektedir.

Bu Osmanlı'ya sığınıp Müslümanlığı, Rusya'ya sığınıp Hristiyanlığı kabul edenlerden başka diğer sığınmacıların iki devlet tarafından kabul edilmemesini belirtmektedir. İstanbul'daki Macar elçisi Andrassy ve Leh diplomat Czaykowski'nin önerileri de din değiştirmenin sorunları çözeceği şeklindeydi (Nazır, 2016, s.91). Bükreş'teki mültecilerden ihtida etmek isteyenlerin de ordu komutanı Serasker Ömer Lütfi Paşa'ya başvurduğu da bilinmektedir (Nazır, 2016, s.409).

Bu maddeden dolayı Osmanlı din değiştirmeyen Lajos Kossuth ve maiyeti için özel görüşmeler yapmış, yolculuklarında ve Kütahya ikametlerinde çok özel önlemler almıştır. Sultan Abdülmecit kendilerine özel bir ulakla haber göndermesine rağmen, mültecilerin hepsi din değiştirmemiştir. Kossuth ve birkaç önde gelen devlet adamı din değiştirmenin kendi uluslarına karşı bir saygısızlık olacağını, böyle bir hareketin önderi olarak itibar kaybedeceklerini belirtmiştir (Nazır, 2016, ss.89-90).

Osmanlı ordusunda istihdam edilecek mühtedi askerler İskenderun Limanı'na gelince, oradan hayvanlarla ve yürüyerek Halep'teki ordugâha yerleştirilmişler ve gerekli yerlerde görevlendirilmişlerdir. Kırım Savaşı tarihi dikkate alındığında (4 Ekim 1853-30 Mart 1856) 1849'dan 1853'e kadar geçen sürede Arabistan ordusunda ve Halep-Şam civarındaki Arap isyanları ile Lübnan'daki Dürzi İsyanlarının bastırılmasında görev aldıkları görülmektedir. Bir kaçının Boşnak isyanını bastırmada Ömer Lütfi Paşa ile görev aldıklarına yukarıda değinilmiştir.

Murad Paşa adıyla ihtida eden ve aslında Polonyalı olan General ve mühendis Józef Zachariasz Bem (mac. Bem József) [1794-1850] Bağımsızlık Savaşına katıldığı için Macar kahramanı olarak da bilinmektedir. Macar mültecilerin din değiştirmesine Şumnu'da ön ayak olmuştur. Kendisi Ruslarla savaşma arzusunda olsa da sağlık durumu ve yorgunluk nedeniyle Kırım Savaşı'nda görev alamadan Halep'te vefat etmiştir. Bu nedenle onun kısa hayat hikâyesi Kırım Savaşı'na katılanlar bölümünde ele alınmamış, ancak ihtidaya ön ayak olduğu için girişte hatırlatılmak istenmiştir. Kaldı ki Türkiye'de en çok bilinen, hakkında yayın yapılan Lehlerden biridir. Murat Paşa (10 Aralık 1850)'de İslami kurallara göre Halep'te defnedilmiş, 20 Haziran 1929'da kemikleri trenle vatani Polonya-Tarnow'da 30 Haziran 1929'da son olarak toprağa verilmiştir. Paşa Başkumandan olarak Macaristan'da savaşı kaybedince 23 Ağustos 1848'de Türkiye'ye sığınmış, 17 Eylül 1848'de Müslüman olmuştur. 7.500 kuruş maaşla Halep Bölgesi tümgeneralisi (ferik) olarak atanmış, bölgedeki güherçile (potasyum nitrat) kaynaklarından güherçile üretmeye başlamış ve 1850 Ekim ayında Halep Ayaklanmasının bastırılmasından sonra görevinden ayrılmıştır (Hermann vd., 2010, s.39).

Kırım Savaşı'na muharip olarak katılmasalar da Halep'teki orduda János Balogh (1796-1872) albay olarak görev yapmış (Hermann vd., 2010, s.33), gazeteci, politikacı ve elçilik görevlisi olan Nándor Éber (Eberl) (1825-1885) ise Kırım Savaşı'nda savaş muhabiridir (Hermann vd., 2010, s.43).

Kırım Savaşı'nda Görev Alan Macar Mülteciler

Bu kısmın hazırlanmasında birinci derecede (Hermann vd., 2010, s.51) adlı eser dikkate alınmış, bazı bilgilerin netleşmesi için küçük ekler yapıldıysa da çalışmanın özü korunmuştur. Diğer kaynaklardan alınan bilgiler ayrıca belirtilmiştir. Macar askerlerin Hayat hikâyeleri burada Macarca soyadlarına göre sıralanarak verilmiş, Müslüman olduktan sonraki adları da [köşeli parantez içinde] belirtilmiştir.

László Berzenczey: [1820-1884] Soylu bir ailenin çocuğu olarak eğitim örmüş, 1848'de Erdel Millet Meclisi'nde yer almış, Kossuth tarafından süvari alayı kurmakla görevlendirilmiştir. Türkiye'ye sığındıktan sonra 1851'de Kossuth ile ABD'ye gittiysede sonradan çıktığı [Macar] anavatanı arayış yolculuklarına ara verip 1854-55'de Manastır'da Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfi Paşa'nın yaveri olmuştur. Kolorduyla birlikte Kırım Savaşı'nda Sivastopol kuşatmasına katılmış ve sonrasında Bükreş'te öğretmenlik yapmak istemişse de Avusturyalıların takibinden kaçarak Bursa'ya gelmiş ve üç yıl ağır hasta olarak burada kalmıştır. İyileşip Avusturya'ya gitmiş ancak siyasette başarılı olmadığı için yeniden münzevi bir bilimsel Asya yolculuğuna çıkmış, 1874 Aralık'ında İstanbul'a yol uğratarak Budapeşte'ye geçmiştir. Bilimsel amaçlı seyahatlerinden başarı elde edemeyince bazı özel sorunlar ve yorgunluk nedeniyle sınırları bozulmuş ve uzun bir hastalık döneminden sonra Budapeşte'de vefat etmiştir (Hermann vd., 2010, ss.39-40).

Károly Éberhardt [1825-1906] **[Binbaşı Abdurrahman]** Kökeni Çek ülkesinden olan Károly Éberhardt bir Benedikten lisesinde öğretmenlik eğitimi gördükten sonra bir süre mesleğini yapıp 1844'de Avusturya ordusu 2. Piyade Alayına gönüllü olarak girmiştir. 1848'de Zrínyi gönüllüler kütasına geçip üsteğmenliğe, bazı verilere göre yüzbaşılığa kadar yükselmiştir. Yukarı Macaristan savaşlarında Szöreg ve Temeşvar cephelerinde savaşmıştır. Károly Éberhardt Özgürlük Savaşı'nın bastırılmasıyla Osmanlı topraklarına iltica edip Abdurrahman adını alarak binbaşı rütbesiyle Osmanlı ordusuna girmiştir. İstanbul ve Şam'daki görevlerinden sonra Londra'ya gittiysede Kırım Savaşı'nda Türkiye'ye dönerek Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfi Paşa'nın karargâhında görev almıştır. Sonra Suriye'ye gönderilmiş, Sefer Paşa komutasındaki küçük bir birlikle bugün Gürcistan'da olan Suhumi Kalesi'ni ele geçirip Çerkez savaşlarına katılmıştır. İtalya'ya giderek (1859) Macar lejyonunda binbaşı, Garibaldi'nin lejyonunda albay olup Sard kraliyet kara ordusuna geçmiş ve Éberhardt'a Savoya Şövalye payesi verilmiştir. 1870'de İtalyan Kraliyet ordu generali olarak emekliye ayrılıp Macaristan'a yerleştikten sonra vefatına kadar vatanında kalmıştır. Ana dilinden başka altı yabancı dil bildiği belirtilmektedir (Hermann vd., 2010, ss.44-45).

János Fiala [1822-1911] **[Reşid Ağa]** Zengin kentsoylu bir Macar aileden olarak Graz askeri okulunda okuyup 1836-1842 arasında piyade alayında başçavuş olarak görev yapmış, 1848'de Temeşvar'da gönüllü milli muhafız yüzbaşısı olmuştur. 9. Honved taburlarında görev yapıp 5 Mart 1849 Szolnok muhaberesinde kahramanlık

gösterip Askeri liyakat nişanı almıştır. Binbaşı rütbesiyle Komarom'da 98. Tabur komutanı, Güney Ordusunda yarbay olmuştur. Osmanlı'ya sığındıktan sonra József Bem [Murat] Paşa ile birlikte Müslüman olup Halep'te Reşid Ağa adıyla görevde bulunmuştur. 1951'de Amerika'ya gidip St Louis'te 1854'de demiryolu mühendisliği yaptıktan sonra dönüp Kırım Savaşı'nda ve Osmanlı Asya Ordusunda görev almıştır. Daha sonra Amerika'ya dönüp Amerikan İç Savaşında Kuzeyliler Silahlı Kuvvetlerinde albay olmuş, hayatının geri kalan kısmını demiryolu mühendisi olarak geçirmiştir (Hermann vd., 2010, ss. 45-47).

Gusztav Adolf Frits (Fritsch) [1819-1881] **[İskender Bey]** Alman kentsoylu bir ailedendir. Askeri okulda okuduktan sonra 1846'da Avusturya ordusunda asteğmen olmuş, kotasından kaçarak Honved ordusuna başvurmuştur. 1849 Şubatında geride kalan askerlerden bir tabur oluşturmuş. Martta III. Kolordu kurmay subayı, Mayısta I. Kolordu ve Arad Kale Muhafız birliğinde binbaşı olmuştur. Ağustosta esir edildiyse de kaçarak 25 Ekim 1849'da Vidin'de Osmanlı'ya sığınan Frits 1850 Ocak ayı kayıtlarda (kaymakam) yarbay olarak geçmektedir (Nazır, 2016, s.418). Kırım Savaşı'na alay komutanı olarak katılmış, 1864'de albay, 1877'de Osmanlı Harbiye Vekâletinde şube şefi olmuş ve Sultan'ın haremde ders veren Amelia Hebelt adlı Macar piyano öğretmeniyle evlenmiştir (Hermann vd., 2010, s.47). İskender Beyi diğer bir mühtedi Polonya asıllı Osmanlı generali Mehmet İskender Paşa [Antoni Aleksander Ilinski] (1812-1861) ile karıştırmamak gerekir.

Richárd Guyon [1813-1856] **[Hurşid Paşa]** Macarın İngiliz aslanı diye de bilinen Fransız asıllı bir İngiliz ailenin çocuğu olarak doğan maceraperest ruhlu Guyon Portekiz'de iç savaşa katılmıştır. 1834-1840 yılları arasında Avusturya ordusunda çalışırken 1838'de Barones Maria Spleney ile evlenmiş, 1848'den itibaren Tuna ötesi gönüllü milli muhafızlar 2. Tabur komutanlığı yapmıştır. Pakozd ve Schwechat çarpışmalarına katılıp Kossuth tarafından albaylığa yükseltildikten sonra diğer muharebelerdeki başarısı nedeniyle tugay komutanlıklarında bulunmuştur. 6 Aralık 1848'de Simunich birlikleri karşısında yenilip 5 Ocak 1849'da Yukarı Tuna Kolordusunda tümen komutanı olarak kış seferine katıldıysa da tekrar yenilgiye uğramış, Şubatta Keselettir taburunu püskürtüp Branyisko geçidini geçmeyi başarmıştır. Martta askeri liyakat nişanı alıp Kossuth tarafından tümgeneralliğe terfi ettirilip Komarom Kalesi komutanlığına atanmıştır. 9 Ağustos 1848'deki Temeşvar çarpışmasından sonra kısa bir süre Genelkurmay başkanlığına atanmış ve 18 Ağustos 1848'de Osmanlıya sığınıp Vidin'de Kossuth tarafından tümgeneralliğe terfi ettirilmiş, Müslüman olarak Osmanlı ordusunda Hurşid Paşa adıyla general olmuştur. 1850-1853 yılları arasında Şam'daki görevinden sonra Kırım Savaşıyla birlikte 1 Ekim 1853'de Kars Kalesi'ne tayin edilip Anadolu Ordusu kurmay başkanlığına (Reis Paşa) getirilmiştir. Ayrıca Erzurum'un takviyesinde bulunup bir süre Kars Savunması'na katkı vermiştir. Vezir Zarif Mustafa Paşa, Guyon'un, başkumandanın rüşvet yemesiyle ilgili olarak yazdığı mektubu onun manevi babası olan Harbiye Bakanı Rıza Paşa'ya gönderince Guyon cepheden uzaklaştırılmak istendiği, Zarif Paşa'nın hatası yüzünden Küçükdere çarpışmasının kaybedilmesinden Guyon'u

suçlu gösterildiği için (Hóvári, 2013, 23) görevinden alınarak tahkikat için İstanbul'a gönderilmiş rütbesi tümgeneralliğe indirilmiştir. Tahkikat sırasında Guyon Kırım'da savaşan askerlerin elbiselerini temizlemek amacıyla bir İngiliz tacirle beraber temizleyici atölyesi kurmuş, Kırım Savaşı bitince bu işte de iflas etmiştir. Padişahın arzusu üzerine her Cuma merasim alayına katılan Guyon, 11 Ekim 1856'da acılar içinde vefat etmiş, Kırım kurbanlarıyla birlikte Haydarpaşa'daki İngiliz Mezarlığı'nda defnedilmiştir (Hermann vd., 2010, s.49), (Ayan, 2013, ss.159-161). Halen burada olan mezarına Macar devleti tarafından Macar Özgürlük Savaşı'nın 150. ve Guyon'un doğumunun 200. Yıl dönümü vesilesiyle arma konularak onere edilmiştir (Hovari, 2013, s.25).

Pál Jaszich (Jasits) [1822-?] Sırp asıllı bir kent soylu. Babası Avusturya ordusunda subay olan Jaszich 1837-1840 yıllarında Graz'da askeri okulda okumuş, Avusturya ordusunda er ve asteğmen olarak görev yapıp Sırp isyancılara karşı savaşmıştır. 1848 Eylül'ünde Macar vatanseverliğinin sembolü olan Honved taburunda üsteğmen olarak Erdel seferine katılıp, Şubat 1849'da yüzbaşı sonra binbaşı olmuştur. József Bem'in komutasında muharebelere katılmış, Ağustos 1849'da Macarlar Osmanlı topraklarına sığınırken birliğiyle mültecileri koruyup kendisi de 24 Ağustos 1849'da taburuyla birlikte Osmanlı topraklarına sığınmıştır. 1853'de Ömer Paşa'nın emrinde Osmanlı ordusunda askeri doktorluk yapmış ve Varna'da doktor binbaşı rütbesi verilmiştir. Kırım Savaşı'ndan sonra eşiyile birlikte İstanbul'da yaşayan Jaszich doktorlukla geçimini sağlamıştır (Hermann vd., 2010, s.51).

József Kiss [1825-1898] **[Ali Efendi]** Debrecen Protestan lisesinde öğrenim görüp noterde çalıştıktan sonra Ekim 1848'de gönüllü olarak 55. Honved taburuna girmiş ve muharebelere katılarak Mart 1849'da üsteğmen olmuştur. Erdel'in kurtarılmasından sonra birliğiyle beraber Vöröstorony tugayında hizmet görmüştür. 20 Temmuz'da Avusturya-Rus generali Lüders, Kiss'in tugayını Eflak'a kadar püskürtünce silahlarını Osmanlı birliklerine teslim ederek Türk topraklarına sığınmış ve Ali Efendi adıyla ihtida etmiştir. Nisan 1850'de Ömer Paşa'nın Bosna ordusunda görev yapmıştır. Kırım Savaşı'na katıldığında binbaşısıdır. Ömer Paşa Kiss'i çok sevdiği için eşinin bir akrabasıyla evlendirmek istemiş. József Kiss [Ali Efendi] 1859'da İtalya'daki Macar lejyonunda tabur komutanı olup yarbaylığa terfi etmiştir. 1865'te Bükreş'te György Klapka'nın verdiği görev üzerine Macaristan'a baskın yapması gerekmiş ve 1866'da tekrar Bükreş'te görev alıp 1868'de Macaristan'a dönerek bir şirketin müdürü olarak çalışmıştır (Hermann vd., 2010, s.55).

György Kmety [1813-1865] **[İsmail Paşa]** Honved generali, 1855 Kars Savunması'nda Osmanlı generali. Kesmark'ta eğitim görmüş, 1833'de İmparatorluk ordusu piyade alayında askerliğe başlamıştır. 1847'de alayın İtalya'da konuşlanmış bir taburunda üsteğmendir. 1848'de Macaristan'da görevlendirilmiş, Bratislava'daki taburda yüzbaşılığa atanmış ve Ekim ayında Kossuth'un birliklerine katılmış, Schwechat ve Parndorf çarpışmasıyla yarbaylığa ve tabur komutanlığına getirilmiştir. Şubat 1849'da tümen komutanlığına atanan Kmety Mezökövesd

çatışmasından sonra albay olup Budin'in ele geçirilmesinde yaralanmış ve sonra müstakil tümen kumandanlığına atanmıştır. Haziran'da Csorna'da Avusturya generali Franz Wyss'in tugayını yenince tümgeneralliğe yükseltilmiş ve kahraman olarak itibar görmüştür. Ihasz cephesinde yenildikten sonra Macaristan'ın güneyine yönelmiş ve Ağustos'ta Temeşvar muharebesine katılmıştır. Avusturyalı General Hynau'nun tugayına karşı da savaşan Kmety Osmanlı'ya ilticasından sonra ihtida ederek İsmail Paşa adıyla orduda görev almıştır.

Halep'e József Bem [Murad] Paşa ile gönderilen Kmety, onun ölümünden sonra kendisine iyi görevler verilmediği için 1852'de Paris üzerinden Londra'ya gitmiştir. Kırım Savaşı'nda Osmanlı'ya geri dönüp 1854'de partizan [milis] birliklerin başına geçmiş ve kendi kararıyla Kars yöresinde Rus devriyelerine karşı savaştıktan sonra ancak kendisine görev verilmiştir. 1855'de Kars Kalesi'ni kahramanca savunmuştur. Müttefik kuvvetler Sivastopol Kalesi'ni ele geçirincede yakında savaşın sona ereceğini düşünen komutan W. Williams Başkumandanlık emriyle Kars Kalesi'nin savunulmasını gereksiz bulmuş ve 25 Kasım 1855'de kaleyi Ruslara teslim etmiştir. Kmety Paşa bu durumun değerlendirmesini ve aslında kazanılan bir muharebede boşuna kaybetmiş duruma düşmenin sıkıntısını *Kars Savunması Hatıratı*'nda anlatmaktadır (Kmety, 1856) (Kmety, 2013) (Arbanász & Csorba, 2013), Kalede görevli olan Macar askerler Kmety [İsmail] Paşa, József Kohlmann [Feyzi] Paşa ve Lajos Tüköry [Selim Ağa] Rusların sözüne güvenmedikleri için hemen Kars'tan ayrılıp özel bir muhafız grubuyla Erzurum'a gelmiştir BOA (A.}MKT.MHM. 83 21 1 1272 Ca 19).

1856'da tümen komutanı olan Kmety Paşa o yıl rahatsızlanmış, İstanbul'da Macar lejyonunun örgütlenmesi ve İtalya'ya nakli çalışmalarına katılmıştır.

“Kmety'nin Halep ve Kars'taki faaliyetleri unutulmuş değildi, çünkü bir Anglosakson kaynağına göre Kmety Suriye'de asayiş sağlayabilecek tek subay olarak Konstantinopolis'teki Avrupalı elçilerin ısrarlı isteği üzerine göreve davet edildi. ... Binsekizyüz kişilik birliğiyle 23 Haziran 1860'da Müslüman ve Dürzi kargaşalıkları nedeniyle kritik durumda olan Beyrut'a vardı. Hiç gecikmeden şehri işgal edip asayiş sağladı. ... Marunilerin Dürzilere karşı öç alma harekâtını ... destekleyen Beaufort barışçı güçten daha çok sömürgeci olarak davrandı” (Arbanász & Csorba, 2013, s.73),

diye Beaufort ile arası açılmıştır. Beaufort'un Dürzilere karşı zorbaca operasyonlarda bulunması üzerine istifasını sunmuş, fakat Türklerin isteği üzerine altı ay bölgede Latakya'da kalmıştır. Kmety Paşa sonra Londra'ya gittiğinde Osmanlı'dan sağlanan emekli maaşıyla geçinmiş, İngilizler Lübnan kaymakamı atamalarında Kmety'nin adını geçirdiyse de bunu kabul etmemiştir. Vefatında Osmanlı Devleti kendisi için Londra Kensal Green mezarlığında Hristiyan geleneklerine göre bir defin hazırlamıştır (Hermann vd., 2010, ss.55-57), (Ayan, 2013, ss.161-165). İstanbul Harbiye Askeri Müzesi'nde bir heykeli bulunmaktadır (Tamas & Hovari, 2017, s.68).

Kemety [İsmail] Paşa, ayrıca, 1855 *Kars Kalesi Hatıratı*'ni 1856'da yayınlarken o günlere ışık tutmuş ve tarihçiler için kısa ama önemli bir eser bırakmıştır (Kmety, 1856) (Kmety, 2013). Kmety'nin bu hatıratı yazmasının nedeni Kırım Savaşı'nda görevli İngiliz Tümgeneral Sir William F. Williams'ın yazdığı hatırate itiraz etmesidir. Kmety Paşa General Williams'ın *Times and Press*'te yayınlanan hatıratını okuyunca Kars Savunması'ndaki emeklerinden bahsedilmediğini görmüş, bunun üzerine Williams'a bu eksikliklerin giderilmesi gerektiğini ve duyduğu üzüntüyü belirten bir mektup yazarak bunun da gazetede yayınlanmasını istemiştir. Ayrıca Kars Savunması'nı anlattığı Almanca metni yayıncıya göndermiş, yayıncı bunun İngilizcesini isteyince Kmety Paşa metni tercüme ettirerek gönderip yayınlamıştır (Kmety, 1856), (Kmety, 2013) (Ayan, 2013). Türkçede *Kars'ın Sükûtu* olarak bilinen 29 Eylül 1855 olayını birinci elden anlatan önemli bir metin olması bakımından tarihi bir değere sahiptir. Eser askeri terimler, mevki adları, Kars tarihi, Osmanlı-Rus savaşları bakımından da önemlidir. Türkçe ve Macarca çevirisi Kmety ve Guyon Paşa'nın doğumunun 200. yılı vesilesiyle Budapeşte Macar-Türk Dostluk Derneği tarafından yayınlanan kitapta yer almaktadır (Arbanász vd., 2013). Ayrıca Ildiko Arbanasz ve György Csorba tarafından kaleme alınan yazıda da *Kars Kalesi Hatıratı*'nin önemi şöyle vurgulanmaktadır:

“György Kmety'nin Macaristan'da bile zor erişilebilir İngilizce eseri... Macar askeri mültecilerinin katıldığı, hemen hemen unutulmuş ve uluslararası çapta bile pek ele alınmamış bir savaş alanının belki de en önemli muharebesinden ve bu arada her şeyden önce yazarın kendi yaptıklarından bahseder. Kitabın türü de eşsiz sayılır. ...” (Arbanász & Csorba, 2013, s.69).

Kars Savunması'na katılan Macar mülteciler ve İngilizler hakkında bilgi bulunan eser konu ile ilgili Türkçe çalışmalara eşlik edecek niteliktedir.

József Kohlmann (Kollmann) (1808-1898) [**Feyzi/Feyzullah Paşa**] Babası Avusturya ordusunda subaydı. Öğrenimini 1820-1827 yıllarında Weiner Neustadt Askeri Akademisi'nde tamamlayıp 1848'de 52. Piyade alayında yüzbaşı olduktan sonra Sırp isyancılara karşı savaşmış ve kurmay subay olmuştur. 1848 Eylül'ünde binbaşı olan Kohlmann Jellacic'e karşı savaşan Korgeneral Moga'nın ordusunda kurmay başkanlığına, Pakozd zaferindeki başarısından dolayı yarbaylığa terfi etmiştir. Kohlmann, Aralık ayında istifa başvurusunda bulunduysa da 1849 Ocak ayında Szeged'e gitmiş ve Honved yarbayı Gerapoldi'nin kızıyla nişanlandıktan sonra Bacska kolordusu kurmay başkanı ve sonrasında bir tümenin komutanı olup Macar askeri liyakat nişanı almıştır. 27 Ağustos 1849'da Vidin kampına sığınıp Müslüman olarak aynı rütbede Feyzi Paşa adını alıp 1850'de İzmir'de görev yapmıştır. Kırım Savaşı'nda 1855 Kars Savunması'na katılmıştır. Bir Türk subayın kızıyla evlenen Feyzi/Feyzullah Paşa 1877-1878 (93 Harbi) Osmanlı-Rus Savaşı'nda Anadolu Ordusu kurmay başkanı olmuş ve daha sonra ordudan ayrılarak vefatına kadar İstanbul Çengelköy'de yaşamıştır (Hermann vd., 2010, s.55). Kalantor sokaktaki evi halen kullanılmaktadır (Tamas & Hovari, 2017, s.34). Kmety [İsmail] Paşa hatıratında Kohlmann [Feyzi] Paşa'yı Kale'nin teslim edildiği gece Kars'tan Erzurum'a gelenler arasında bahsetmektedir (Kmety, 2013, s.145).

Ede (Ödön, Eduard) Lorody (Eisch) (1809?-1858) **[Nuri Efendi]** Macar Devrim öncesi noter iken Székesfehérvár'da halk ayaklanmasına katılmıştır. Haziran 1849'da İçişleri Bakanlığı müsteşarlığına atanıp Szeged'de bir süre çalıştıktan sonra Osmanlı topraklarına iltica etmiştir. Ede Lorody Kossuth ile beraber olmuş ve onunla Amerika'ya gitmiş yine Kossuth'un isteğiyle 1852'de Türkiye'ye dönüp Ömer Paşa'nın yanında Osmanlı ordusunda yarbay rütbesiyle görev almıştır. Kırım Savaşı'na da katılan Ede Lorody, Savaştan sonra 1858'de Halep'e giderken Fırat kıyısındaki bir köy yakınında Arapların saldırısı sonucu 6 Nisan 1855'den önceki günlerden birinde vurularak öldürülmüştür (Hermann vd., 2010, s.59).

Antal Schneider (1816-1897) **[Dr. Hüseyin]** Moravicalı doktor. Tisza Ötesi Gönüllü Milli Muhafızları için altı ay başhekim olarak görev yaptıktan sonra Şubat 1849'da tabip teğmen, tabip yüzbaşı olarak 72. Honved taburunda, tabip yarbay olarak Erdel kolordusunda çalışmıştır. Osmanlı'ya geçince Dr. Hüseyin adını almış ve Suriye'de beş yıl kurmay tabip olarak hizmet verdiği yıllarda József Bem [Murad] Paşa'nın aile doktorluğunu yapmıştır. Onun Paşanın tabutunun örtüsünü de yıllarca sakladığı belirtilmektedir. Kırım Savaşı'nda Kars Savunması'na katılarak Mecidi Nişanı almış, savaş sonrası Korfu ve İstanbul'da yaşamıştır. Dolandırıcı bir politikacı yüzünden mülkünü ve mevkiini kaybettiği için İtalya'daki Macar lejyonuna giderek 1866'da tabip albay olmuştur. Halep'te Franciska Czauner ile evlenmiş ve Türkiye'de doğan dört çocuğu ile Budapeşte'ye gittikten sonra Macar askeri nişanı almış ve emekli İtalyan tabip albay olarak hayata gözlerini yummuştur.

Maximilian Stein, Baron (1814-1858) **[Ferhad Paşa]** Öğrenimini Viyana askeri mühendis okulunda (1826-1831) tamamladıktan sonra Avusturya ordusunda 1832'de istihkâm teğmen olmuş, üsteğmenliğe ve sonra yüzbaşılığa terfi etmiştir. Petervard Kalesi'nde 1846-47'de istihkâm müdürü olup, 1848'de Sırlara karşı akınlara katılmış, Macar Özgürlük Savaşı alanındaki kıtaların kumandanlığını yüklenmiştir. Ekim 1848'de Honved binbaşılığına, Aralıkta yarbaylığa ve 1849 Martında albaylığa terfi etmiştir. Kossuth'un ordu denetim görevini verdiği kuşatma ordusu kumandanı olmuş, Rus General Hassford ile çarpışmada yenilmiştir. József Bem Paşa Stein'e yeni görevler verdiyse de sonunda Osmanlı'ya sığınmak zorunda kalmış, Kossuth Stein'i generalliğe terfi ettirmiştir. Müslüman olarak Osmanlı ordusuna Ferhad Paşa adıyla dahil olmuştur. Çoğunlukla Suriye topraklarında hizmet gören Ferhad Paşa önce Osmanlı topçu okulu müdürü olmuş ve daha sonra geniş yetkilerle Kafkas Cephesine gönderilmiştir. Macar General Guyon ve çevresi Stein'i [Ferhad Paşa] Avusturya yanlısı olarak suçlayınca İstanbul'a çağırılmış ancak zaman içinde durum anlaşılacak ki 1854'de Harbiye Nezareti'nde Genelkurmay ikinci başkanı olmuştur. Kendine has üslubu nedeniyle Osmanlı'daki durumu sertçe eleştiren bir yazı taslağı yüzünden askeri mahkemeye verilmiş, tüm yazılarına el konulduktan sonra muhtemelen zehirlenme nedeniyle ölmüştür (Hermann vd., 2010, ss.65-67).

Dániel Szilágyi [1831-1885) Kırım Savaşı'nda tercüman, İstanbul sahaflarından. Babası birçok yabancı dil bilen bir papaz olarak dilbilim, matematik konularında yayın yapmış birisidir. Szilágyi Böszörmény ve Debrecen Protestan kolejlerinde okurken öğrenimini yarıda bırakarak 1848 Macar Özgürlük Savaşına katılmış ve Honved süvari başçavuşu olarak cephelerde savaşmış, teğmenliğe terfi etmiştir. Kossuth ile Osmanlı topraklarına sığındıktan sonra bir daha Macaristan'a dönmemiştir. Mültecilerin Varna günlerinde hamallık yaparak Türkçe öğrenmeye başlamış ve Arap harflerini öğrenerek Türkçenin yapısını anlamıştır. Szilágyi zamanla Fransızca, Almanca öğrenerek İstanbul'un önemli tercümanlarından olmuştur. Doğuda uzun yolculuklar yaptıktan sonra İstanbul'a dönüp Kırım Savaşı'nda tercümanlık yapmış, savaş sonrasında İstanbul'da sahaflik yolunu seçmiştir. Szilágyi özellikle elyazması Türkçe, Arapça, Farsça eserleri toplayarak dünyanın seçkin koleksiyonlarından birini oluşturmuş, Corvina olarak bilinen Macarca eserlerin Osmanlı Devleti tarafından Macaristan'a iadesi için emek sarf etmiştir (Erdödi, 2001). 25 Kasım 1885'de ansızın vefat eden Szilágyi İstanbul Feriköy Protestan mezarlığına defnedilmiştir (Hermann vd., 2010, ss.69-71). Bir arkadaşı onun için şu ifadeyi kullanmıştır:

"Dániel Szilágyi yorulmaz bir âlimdir; ama ne yazık ki kendi halinde olup ilgisini dış dünyadan sakladığı için ne kadar bilgili olduğunu yakın çevresi dışında kimse bilmez" ... "Ayrıca sağlığında Macaristan'daki bilim adamlarına birçok eser göndermiştir. Bunlar olmaksızın Macar bilim hayatı muhtemelen eksik olurdu. Szilágyi ayrıca İstanbul'daki Macar topluluğunun önde gelenlerinden biriydi. Dönemin büyük Macar âlimlerini dostlarının arasında saymış; aynı zamanda Osmanlı aydınlarıyla da ciddi bir temas içinde olmuştur" (Csorba & Sudár, 2020, s.140).

Szilágyi, 1860'ta Macar Bilimler Akademisi binasının inşaatı için ailesi adına dört altın göndermiş ve İstanbul'daki mültecilerin yardım toplama düzenini de kendisi sağlamıştır (Csorba & Sudár 2020, s.145). Bir hatıratında da:

"Dani Szilágyi adındaki arkadaşım kısa sürede Türkçe öğrenmiş ve Petöfi'nin şiirlerini yetkin bir biçimde Türkçeye çevirmişti; bir Türk Paşasının Türkçeyi sadrazamdan daha güzel konuştuğunu söylediği Dani kitapçı çırağı oldu o sıralar" (Orban, 2016, s.298),

diye bir ifade her ne kadar sadrazamın Türkçesi eleştirilse de yazar Szilágyi'nin yeteneğini anlatmaktan kendini alamamıştır.

Lajos Tüköry (1830 –1860) [**Selim Ağa**] Macar Özgürlük Savaşından önce hukuk öğrencisiyken 1848'de Milli Muhafız Birliğinde görev alıp Arad kuşatmasına katılmış ve 55. Honved taburuna girmiştir. 1849'da Erdel Seferinde ve farklı muharebelerde yer aldıktan sonra Mart 1849'da üsteğmen olmuş ve Vöröstorony tugayında hizmet vermiştir. Ancak 20 Temmuz 1849'da Avusturyalı piyade General Lüders'in kuvvetlerince yenilgiye uğrayınca birliğiyle silah bırakıp Selim Ağa adıyla Osmanlı ordusuna geçmiş ve Józef Bem Paşa ile Halep'e

gönderilmiştir. Şam 3. Süvari Alayında çalıştığı gibi Ömer Paşa ordusunda da 1854’de süvari yüzbaşısı olmuş, Kafkasya savaşlarında Guyon [Hürşid] ve Kmety [İsmail] paşaların yaverliğini yapmıştır. Kırım Savaşı sonrasında İtalya’daki Macar lejyonunda tabur komutanı olan Selim Ağa Garibaldi’nin Sicilya’yı ele geçirmek için başlattığı savaşa katılmış ve Palermo’nun işgalinde aldığı bir yara sonucu hayatını kaybetmiştir (Hermann vd., 2010, ss.69-71). Kmety Paşa Kars Savunması Hatıratı’nda kendisinden birkaç yerde bahsettiği gibi “Tepeden tırnağa kadar dürüst ve mert bir delikanlı. ...yanımdadır, oğlum gibi bakıyorum ona, şimdi binbaşı olacaktır” diye (Kmety, 2013, s.147) onun kıymetini ve onunla olan hukukunu da vurgulamıştır.

August Ludwig Wepler (1820 –1862) [**Tevfik Bey**] Babası Alman kentsoylu bir aileden, Lüteryen. Avusturya ordu başkomutanlarından Julius Haynau’nun yeğenidir. 1837’de Avusturya ordusu 12. Piyade alayı okulunda öğrenci, 1841’de teğmen, 1847’de süvari üsteğmen olmuştur. 1848 Mayıs ayında alayıyla birlikte Macar Hükümeti emrine girip Sırp isyancılara karşı savaşmış, Temmuz’da esir düştüğü halde Eylülde mübadele ile serbest bırakılmıştır. Ekimde birliğiyle Honved ordusuna geçip yüzbaşı olduktan sonra Tümgeneral Mor Perczel’in birliklerini desteklemiş ve çarpışmalarda yaralanmıştır. 1849 Ocağında Cegled muharebesinde kahramanlık göstererek tabur komutanı olup liyakat nişanı almıştır. Orta Tisza ordusunda görev alarak Szöreg ve Temeşvar çarpışmalarına katılmış ve Csataad çarpışmasında yarbaylığa terfi ettirilmiştir. Bem Paşa’nın Osmanlıya sığınmasında güvenlik desteği verdiği gibi kendisi ile Osmanlıya albay rütbesiyle sığınmış, Tevfik Bey adını almıştır. Kırım Savaşı’na katılıp 1854’de Osmanlı Asya ordusunda görev yaparak 1862’de general rütbesiyle Mezopotamya Osmanlı ordusunda piyadelerin komutanlığına getirilmiştir. Bağdat yakınlarında Bedevilerle yapılan bir çarpışmada hayatını kahramanca kaybetmiştir (Hermann vd., 2010, ss.69-71). Bir Almanca sitede Türkçe adı Tayfur Bey diye geçmekte, Avusturyalı bir kadınla İstanbul’da evlendiği ve iki çocuğu olduğu, Kafkasya’da gösterdiği askeri başarılarından dolayı Mecidi Nişanı aldığı belirtilmektedir.

Sonuç

Kırım Savaşı'nda görev alan Macar mülteci askerler 1848-49 Macar Bağımsızlık Savaşı sonrası Osmanlıya sığınan subaylardır. Bunlar Osmanlı'da görev yapabilmek için 1774 Kaynarca Anlaşması gereği din değiştirip 1849'da Müslüman olmuşlar ve yeni adlar almışlardır. Burada ele alınan 15 subay Kırım Savaşı'nda, özellikle 1855 Kars Kalesi savunmasında görev almış askerlerdir. Bunların din değiştirmelerinde Polonya kökenli Macar General Jozef Bem [Murat Paşa] ön ayak olmuş ve çoğunlukla Kırım Savaşı öncesi Halep'e yerleştirilip Suriye ve Lübnan'daki isyanları bastırmakla da görevlendirilmişlerdir.

Kırım Savaşı'na katılmayan 1849 Macar mültecileri de Kütahya ve Malta'ya yerleştirilmiş ya da Şumnu'da kalmışlardır. Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfi Paşa'nın asker mültecilerin istihdamında etkili olduğu anlaşılmaktadır. Macar mültecilerin durumu Macar topraklarından Osmanlı'ya bir zorunlu göçe işaret etse de Osmanlıdaki yerleşimi dar kapsamlı bir iskân ve istihdam işidir. Bu iskân ve istihdamda Avusturya ve Rusya'nın diplomatik baskısı kendini çok hissettirmiştir.

Kossuth başta olmak üzere Türkiye'de misafir edilen Macarların daha sonra Macaristan bağımsızlık mücadelesinde önemli rolü olmuştur.

EXTENDED SUMMARY

Hungarians and Turks have been together in some periods of history, and these relationships have been reflected on the stage of history in the form of wars and friendships. From this scene, the period of the Ottomans to Hungary and the Hungarian refugees after it was reflected in the history books and documents. Although historical studies have adequately addressed these issues, there will always be some new ones.

In this study, Hungarians, who took refuge in the Ottoman Empire with Lajos Kossuth after the 1848-49 Hungarian War of Independence, converted to religion and participated in the Crimean War. Their short life stories are described. The Hungarian War of Independence of 1848-49, the camps, routes and settlements of the refugees in the Ottoman lands, and the reflections of this process refugees in international diplomacy were also briefly discussed. In the text, information is also given about the Hungarian nobility who took refuge in the Ottoman Empire in the 18th century and the historical conditions of that period.

With the arrival of Hungarian refugees in the Ottoman lands in 1849, diplomatic negotiations began between Ottoman-Russia-Austria as a party, and indirectly between England-France-Germany-America-Ottoman. Negotiations, threats and favoritism over Hungarian refugees created an intense negotiation network. Administrative and military officials as well as diplomats took part in this network on the basis of international reciprocity. The security of the refugees was ensured by the Ottoman authorities to prevent international threats and assassinations.

All this is based on the international statement of Sultan Abdülmecid, "I will give my throne, but I will never give up refugees".

In terms of migration terminology, although the arrival of 1849 Polish and Hungarian refugees, whose numbers are decreasing gradually from Vidin to Kütahya, Aleppo and Malta, is an asylum, their resettlement in Turkey should be considered as a sensitive settlement with a narrow scope. For example, the Ottomans decided where the soldiers who converted to Islam would be stationed in Turkey, in terms of their security, even if Russia expressed an opinion. However, sending Polish refugees to Malta is the view of Russia.

It is understood from the relevant records that the expenditures of 1849 Hungarian refugees such as food, clothing, accommodation, transportation expenses, temporary salaries, pocket money, and the payment of debts of some of them caused great expense to the Ottoman Empire. For example, all expenses of those who were settled in Kossuth and Kütahya (12 April 1850-1 September 1951) were covered by the state. In fact, an allowance of 40,000 (forty thousand) kuruş was given on the way to Marseille.

Refugees collected in Vidin and then transferred to Shumen consist of four groups:

1. Christian refugees going to Kütahya with Kossuth,
2. Refugees converted to Islam sent to Aleppo with József Bem [Murat Pasha],
3. Those sent to Malta pursuant to the agreement reached with Russia,
4. Refugees staying in Shumen to take part in the administration of the Ottoman state or to go to some European countries later on.

Detailed information about the Hungarian War of Independence and the Crimean War are not mentioned, but memories of General György Kmety [Ismail Pasha] with title of *A Narrative of the Defence of Kars on the 29th September 1855* about the surrender of Kars Castle to the Russian Army in September 1855 (Kars's Silence) are mentioned. Kmety Pasha wrote this memoir against the incomplete and deliberate memoirs of British General Williams published in the Times and Press.

Last part of this article tried to deal with the concepts of history and diplomacy in the context of migration, refugee, resettlement, aid and employment. The names of the Hungarian soldiers participating in the Crimean War in the Ottoman lands, their ranks in the Hungarian and Ottoman army and their military duties outside the Crimean War are also indicated. Four documents related to General György Kmety [Ismail Pasha] and General Richárd Guyon [Hurşid Pasha] were added to the study from the Ottoman Archives.

Kaynakça

Arsiv Belgeleri

BOA (A.)MKT.NZD.136.79 1271 C 18)

BOA (A.)MKT.MHM. 83 21 1 1272 Ca 19)

BOA (İ__HR__00122_006110_004_001 1271 Za 10) (iki belge içeriyor)

Yayınlar

Arat, E. (2016). *Türklere güvendiler*. İstanbul: Tarihçi Kitabevi.

Arbanász, I. Ayan, D. Csorba, G. Hermann, R. & Hóvári, J. (2013). *Magyar honvédtornokok oszmán szolgálatban Hursid Pasa és İszmail Pasa/ Macar Generalleri Osmanlı Hizmetinde Richard Guyon ve György Kmety Hursid Paşa ve İsmail Paşa*. Budapeşte/Budapest: Magyar-Török Baráti Társaság Macar-Türk Dostluk Derneği.

Arbanász, I. & Csorba, G. (2013). Kmety György emlékirata Kars erődjének 1855 szeptember 29-i védelméről/ György Kmety [İsmail Paşa]'nın 29 Eylül 1855 Kars Kalesi Müdafaasından Bahseden Hatıratı, Arbanász, I.-Ayan, D.-Csorba, G.-Hermann, R. & Hóvári, J. (2013). *Magyar honvédtornokok oszmán szolgálatban Hursid Pasa és İszmail Pasa/ Macar Generalleri Osmanlı Hizmetinde Richard Guyon ve György Kmety Hursid Paşa ve İsmail Paşa*, Budapeşte/Budapest: Magyar-Török Baráti Társaság Macar-Türk Dostluk Derneği, 69-97.

Ayan, D. (2013). Kmety György (İszmail Pasa) és Richard Guyon (Hursid Pasa) török földön: leveltari dokumentumok alapjan/György Kmety (İsmail Paşa) ve Richard Guyon (Hursid Pasa), Türk Topraklarında: Bazı Arşiv Belgeleri Işığında. Arbanász, I.-Ayan, D.-Csorba, G.-Hermann, R. & Hóvári, J. (2013). *Magyar honvédtornokok oszmán szolgálatban Hursid Pasa és İszmail Pasa/ Macar Generalleri Osmanlı Hizmetinde Richard Guyon ve György Kmety Hursid Paşa ve İsmail Paşa*, Budapest: Magyar-Török Baráti Társaság, 148-196.

Ayan, D. (2021). Türkçede Göç: Sözcükler ve Kavramlar, *İnsan Hareketliliği Uluslararası Dergisi/ International Journal Of Human Mobility*, 1 (1), 90-119.

Bacak, N. (2018). *Türkiye'de Macar uzmanlar (1850-1950)*, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Balla A. Dávid, G. Fodor, P. Köpeczi, B. Nagy, F. Somogyi G. Tasnádi, E, Tóth, C. & Tóth F. (2005). *II. Rákóczi Ferenc élete és törökországi emigrációja/II. Ferenc Rákóczi'nin Hayatı ve Türkiye'deki Sürgün Günleri*. (Törökre fordította (részbën): Yılmaz Gülen), (A rodostói Magyar Baráti Társasággal közös gondozásban), Budapest: Magyar-Török Baráti Társaság.

Csorba, G. (2002). Kossuth'un Ayrılmasından Sonra Macar Mültecilerinin Hayatı ve Faaliyetleri, *Doğumunun 200*.

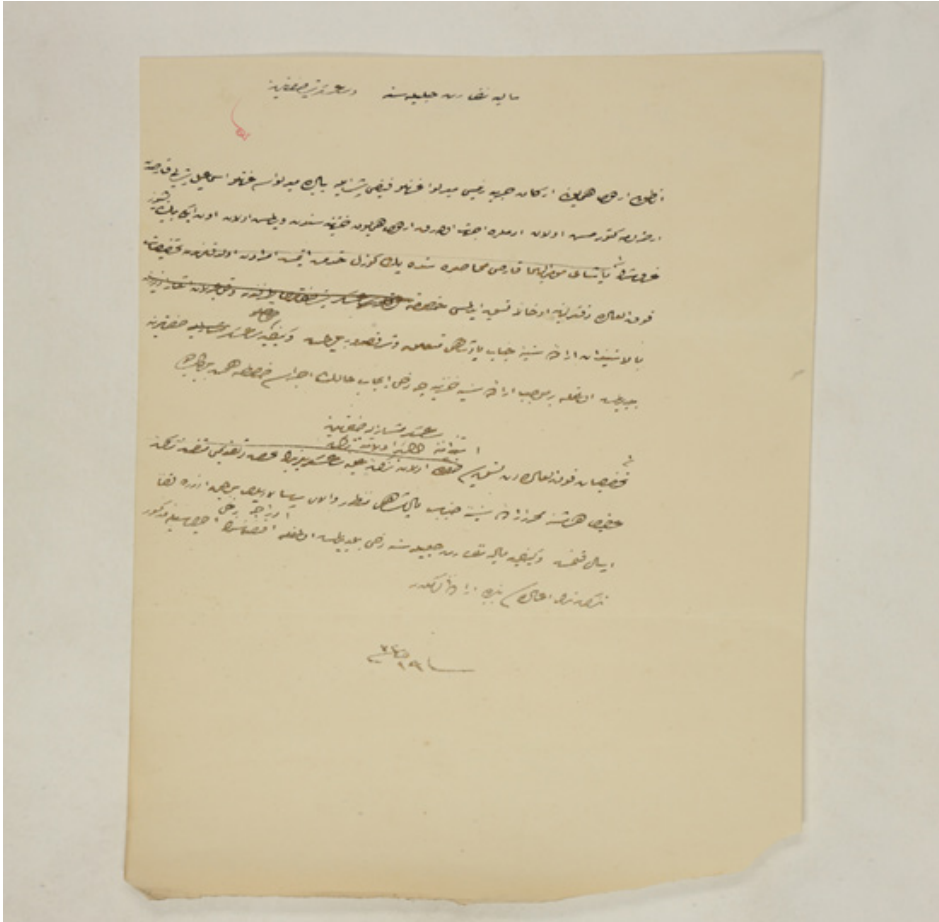
- Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı-Macar İlişkileri Sempozyumu.* (ed. Celal İnal-Naciye Güngörmüş), Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Rektörlüğü: 127-133.
- Csorba, G. & Sudár, B. (2020). İstanbul'da Macar Bir Sahaf: Dániel Szilágyi, *Türkiye'de Kitap Koleksiyonerleri ve Sahafı, II*, (Der. Rifat N. Bali), İstanbul: Libra Kitap, 140-166.
- David, G. *Macaristan*, TDV İslam Ansiklopedisi.
- Eckhart, F. (2010). *Macaristan tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Eckmann, J. (1946), *Macar edebiyat tarihi*, Ankara: Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları.
- Erdödi, B. (2001). *Csak Jása! A török küldöttség látogatásának emlékkönyve/Cok Yaşa! Türk Heyetinin Ziyareti'nden Hatıra Kitabı*, (Törökre fordította: Yılmaz Gülen), Budapest: Magyar-Török Baráti Társaság, Az Akadémiai Kiadóval közös gondozásban.
- Erdoğan, M. K. (2011). Mülteci Bir Macar Prensi ve Terekesi: Rakoczi Jozsef. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 0(23), 81-102.
- Fodor, G. (2014). Macar Gözüyle Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye (1850-1940) *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 1(25), 79-90.
- Gümüş, M. (2010). 1848 Mülteciler Meselesi Örneğinde 19. yüzyıl Türk Diplomasisi. *History Studies*. 2(2), 255-280.
- Güngörmüş, N. (2014). *Imre Thököly'nin İzmit Günleri: Késmárk Kontu, Kuruc Önderi, Orta Macar Kralı ve Erdel Beyi Imre Thököly'nin Hayatı ve İzmit Günleri*, Kocaeli
- Hegyi, K. (2008). Ortaçağ Macaristan'ı hakkında birkaç söz: Türk okurlar için öndeyiş. Seres, I. (2006). *Thököly Imre és Törökország/İmre Thököly ve Türkiye*. Az Akadémiai Kiadóval közös gondozásban, (Törökre fordította: Yılmaz Gülen), Budapest: Magyar-Török Baráti Társaság, 23-28.
- Hermann, R. Joó, A. Mészáros, K. & Seres, I. (2010). *Türkiye'de Kendilerine Sığınma Hakkı Tanınan Macar Mültecilerinin Özyaşamlarından Özetler*, Budapeşte: Macar-Türk Dostluk Derneği Yayınları.
- Hermann, R. (2003). *Lajos Kossuth ve 1848-49 Yıllarında Macar Özgürlük Savaşı*. (Törökre fordította: Yılmaz Gülen), Budapest: Magyar-Török Baráti Társaság, Az Akadémiai Kiadóval közös gondozásban.
- Hóvári, J. (2013). Magyar katonai hatások a kései Oszmán Birodalomban: Guyon Richárd és Kmety György. Arbanász, I. Ayan, D. Csorba, G. Hermann, R. & Hóvári, J. (2013). *Magyar honvédtornokok oszmán szolgálatban Hursid Pasa és İsmail Pasa/ Macar Generalleri Osmanlı Hizmetinde Richard Guyon ve György Kmety Hursid Paşa ve İsmail Paşa*, Budapeşte/Budapeste: Magyar-Török Baráti Társaság Macar-Türk Dostluk Derneği, 8-29.
- Hóvári, J. Tasnádi, E. Tüskés, A. Tüskés, G. & Vásáry, I. (2012). *Tekirdağ Tarihinin Macar Yazarı Kelemen Mikes*. Budapeşte: Macar-Türk Dostluk Derneği Yayınları.
- Kmety, G. (1856). *A narrative of the defence of Kars on the 29th september, 1855*, London: James Ridgway, Piccadilly.

- Kmety, G. (2013). Kars Savunması 29 Eylül 1855, Bir Hatırat, (çev. Dursun Ayan-Murat Şahin), Arbanász, I. Ayan, D.-Csorba, G. Hermann, R. & Hóvári, J. (2013). *Magyar honvédtornokok oszmán szolgálatban Hursid Pasa és İsmail Pasa/ Macar Generalleri Osmanlı Hizmetinde Richard Guyon ve György Kmety Hurşid Paşa ve İsmail Paşa*. Budapeşte/Budapest: Magyar-Török Barátı Társaság Macar-Türk Dostluk Derneği, 99-147.
- Mikes, K. (1999). *Osmanlı'da Bir Macar Konuk Prens Rakoczi ve Mikes'in Türkiye Mektupları*, (çev. Edit Tasnadi), İstanbul: Aksoy yayınları.
- Mikes, K. (2014). *Türkiye Mektupları*. (çev. Sadrettin Karatay), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Nazır, B. (2016). *Macar ve Polonyalı Mülteciler: Osmanlı'ya Sığınanlar*. (4. Baskı), İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Orban, Balazs, (2016). Balázs Orbán'ın "yurtdışı hayatımdan sayfalar", (çev. Vural Yıldırım), Karadeniz. (31), 287-304.
- Richard Perruchoud, R. & Redpath Cross, J., *Göç Terimleri Sözlüğü*, (ikinci baskı), (2013) Uluslararası Göç Örgütü. İdaresi Genel Müdürlüğü. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf (erişim tarihi: 10 Şubat 2021).
- Saydam, A. *Ömer Lütfi Paşa*. TDV İslam Ansiklopedisi.
- Seres, I. (2006). *Thököly Imre és Törökország/Imre Thököly ve Türkiye. Az Akadémiai Kiadóval közös gondozásban*, (Törökre fordította: Yılmaz Gülen), Budapest: Magyar-Török Barátı Társaság.
- Tamas, K. P. & Hovari, J. (2017). *Magyar Emlekek Törökországban/Türkiye'de Macar İzleri*. Budapest: Türkinfo Yayınları/Kiadja a Turkinfo Alapítvány.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, <https://www.goc.gov.tr/multeci>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, (2009), Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Uluslararası Göç Hukuku, Göç Terimleri Sözlüğü, [https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu\(1\).pdf](https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf)
- Türkkan, H. (2019). XIX. Yüzyıl Osmanlı Anadolu'sunda Macarlar, *II. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Kongresi Bildirileri*, (ed. M. Yiğitoğlu & E.Kapağan), İstanbul: Kitabı Yayınları. 548-559.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988-a). *Osmanlı Tarihi*. IV. Cilt I. Bölüm, (üçüncü baskı), Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988-b). *Osmanlı Tarihi*. IV. Cilt II. Bölüm, (üçüncü baskı), Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ürek, O. (2006). Sartre'in İnsanı ve Tarihi Anlama Metodu: Diyalektik Anlama. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 25-36. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/803587> (erişim tarihi: 10 Şubat 2021).
- Várkonyi, R. Á. (2008). *Zrínyi Ilona "Európa legbátrabb asszonya"/Ilona Zrínyi "Avrupa'nın en cesur kadını"*, (Törökre fordította: Yılmaz Gülen), Budapest: Magyar-Török Barátı Társaság.

EK (BELGELER VE TRANSKRİPSİYONLARI)

Belge. 1: BOA, (A.}MKT.MHM. 83 21 1 1272 Ca 19)

Özet: Anadolu Ordusu Erkan-ı Harbiye Reisi Mirliva Feyzi Paşa ile Piyade Mirlivası İsmail Paşa'nın Kars'dan Erzurum'a götürülen adamların ücretinin tesviyesi

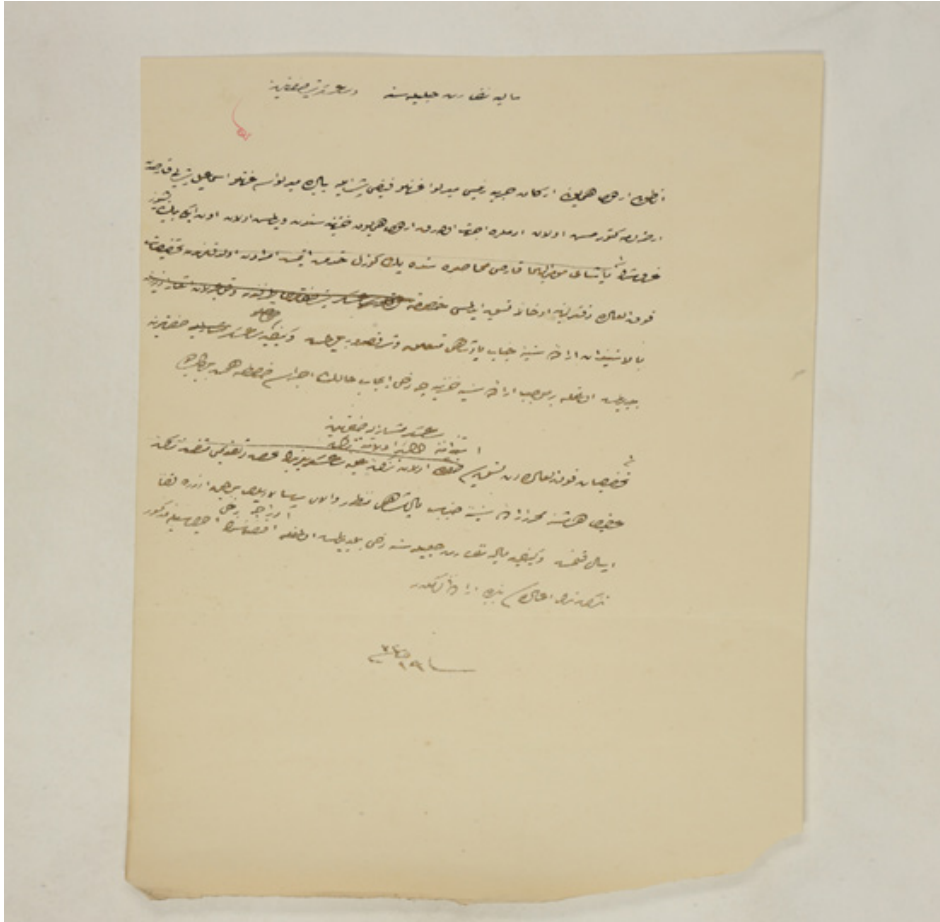
Maliye Nezaret-i Celilesine ve Serasker Paşa Hazretlerine

Anadolu Ordu-yı Hümayunu Erkan-ı Harbiye Reisi Mirliva izzetlu Feyzi Paşa ile Piyade Mirlivası izzetlu İsmail Paşa'yı Kars'dan Erzurum'a götürmüş olan adamlara ücret olarak ordu-yı hümayun hazinesinden verilmiş olan on iki bin beş yüz guruşun tahsisat-ı fevkaladeden tesviyesi Serasker müşarünileyh hazretlerine istizana dair olan tezkire-i acizi haşına muharrer irade-i seniyye-i cenab-ı padişahi manzur-ı vâlâsı sipahsaları buyrulmak üzere leffen irsal kılınmış ve keyfiyyet Maliye Nezaret-i Celilesine dahi bildirilmiş olmağla iktizasının icrasıyla mezkur tezkirenin iadesi babında irade efendimindir tahsisat-ı fevkalade defterlerine idhalen tesviye edilmesi hususuna bi'l-istizan irade-i seniyye-i cenab-ı padişahi müteallik ve şeref-sudur buyrulmuş ve keyfiyyet devletlu serasker hazretlerine bildirilmiş olmağla ber-mucib irade-i seniyye hazinece dahi icab-ı halin icrası hususuna himmet buyrulmuş.

19 Ca 72 [27 Ocak 1856]

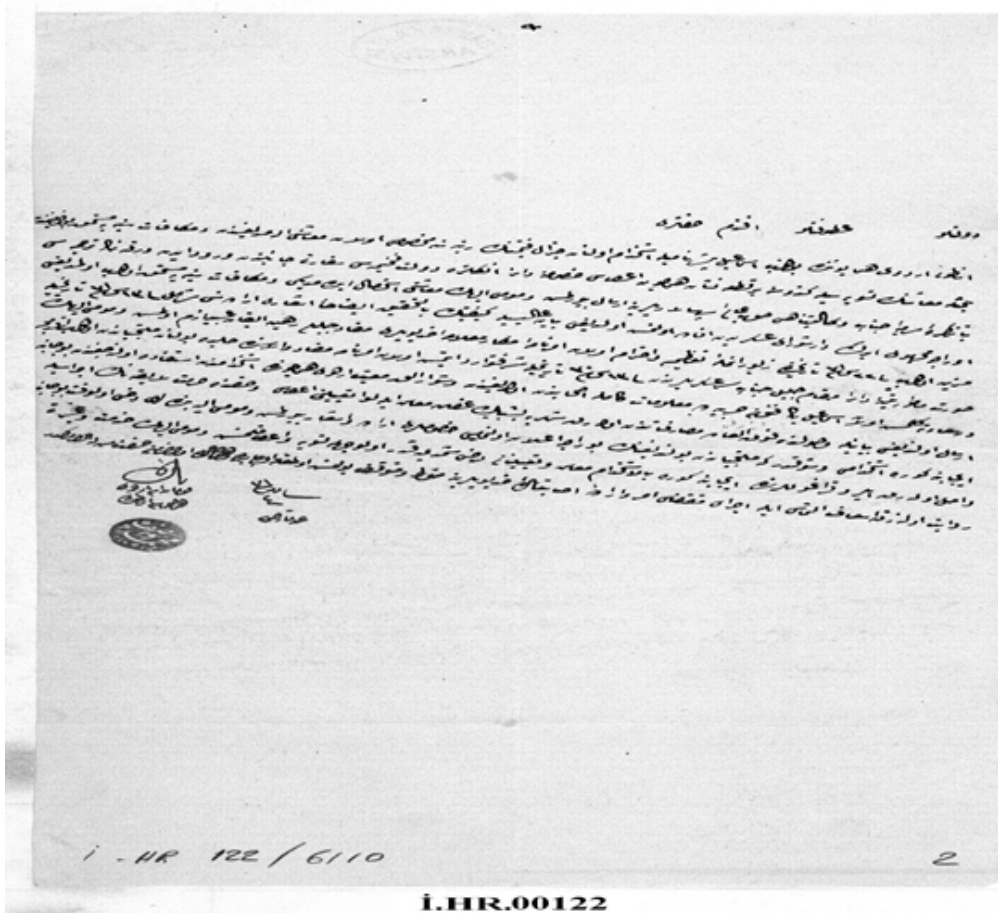
EK (BELGELER VE TRANSKRİPSİYONLARI)**Belge. 1: BOA, (A.}MKT.MHM. 83 21 1 1272 Ca 19)**

Özet: Anadolu Ordusu Erkan-ı Harbiye Reisi Mirliva Feyzi Paşa ile Piyade Mirlivası İsmail Paşa'nın Kars'dan Erzurum'a götüren adamların ücretinin tesviyesi

Maliye Nezaret-i Celilesine ve Serasker Paşa Hazretlerine

Anadolu Ordu-yı Hümayunu Erkan-ı Harbiye Reisi Mirliva izzetlu Feyzi Paşa ile Piyade Mirlivası izzetlu İsmail Paşa'yı Kars'dan Erzurum'a götürmüş olan adamlara ücret olarak ordu-yı hümayun hazinesinden verilmiş olan on iki bin beş yüz guruşun tahsisat-ı fevkaladeden tesviyesi Serasker müşarünileyh hazretlerine istizana dair olan tezkire-i acizi haşına muharrer irade-i seniyye-i cenab-ı padişahi manzur-ı vâlâsı sipahsaları buyrulmak üzere leffen irsal kılınmış ve keyfiyyet Maliye Nezaret-i Celilesine dahi bildirilmiş olmağla iktizasının icrasıyla mezkur tezkirenin iadesi babında irade efendimindir tahsisat-ı fevkalade defterlerine idhalen tesviye edilmesi hususuna bi'l-istizan irade-i seniyye-i cenab-ı padişahi müteallik ve şeref-sudur buyrulmuş ve keyfiyyet devletlu serasker hazretlerine bildirilmiş olmağla ber-mucib irade-i seniyye hazinece dahi icab-ı halin icrası hususuna himmet buyrulmuş.

19 Ca 72 [27 Ocak 1856]

Belge. 2-a: BOA, (İ__HR__00122_006110_002_001 1271 Za 10)**Özet:** Anadolu Ordusu'nda İsmail Paşa namıyla istihdam olunan General Kmet'e nişan itası.*Bihî**Devletlu Atufetli Efendim Hazretleri*

Anadolu Ordu-yı Hümayununda bulunup İsmail Paşa namıyla istihdam olunan General Kmetin rütbesine mahsus olan maaşını alamadığından ve mükafat-ı seniyyeye müstehak bulunduğundan bahisle maaşının tesviyesiyle kendisine bir kıt'a nişan-ı hümayun itası hususuna dair İngiltere devlet-i fehimesi sefaret-i canibinden vürud eden varakanın tercümesi ba-tezkere-i samiye-i cenab-ı vekaletpenahi savb-ı âli-i sipahsalarına irsal buyrulmuş ve mumaileyhin maaşının istihsal edemediği ve mükafat-ı seniyyeye müstahak olup olmadığı oraca meçhul idüğü Dâr-ı Şura-yı Askeriden ifade olunduğu beyan-ı âlisiyle keyfiyetinin bi't-tahkik izahen iş'arı iradesine şamil 13 S 71 [5 Kasım 1854] tarihiyle müzeyyen olup 22 S 71 [14 Kasım 1854] tarihinde ziveranemle ta'zim ve ihdiram olan emirname-i mekhar-ı mualeme-i hidivileri mufat-ı celili reh-in-i ikan abiyannem olmuş ve mumaileyhin suret-i memuriyetine dair makam-ı celil-i cenab-ı seraskerilerinden 13 S 70 [15 Kasım 1853] tarihiyle şeref-tevarüd etmiş olan emirname müfad-ı esasında Haleb'de bulunan mülteciyandan

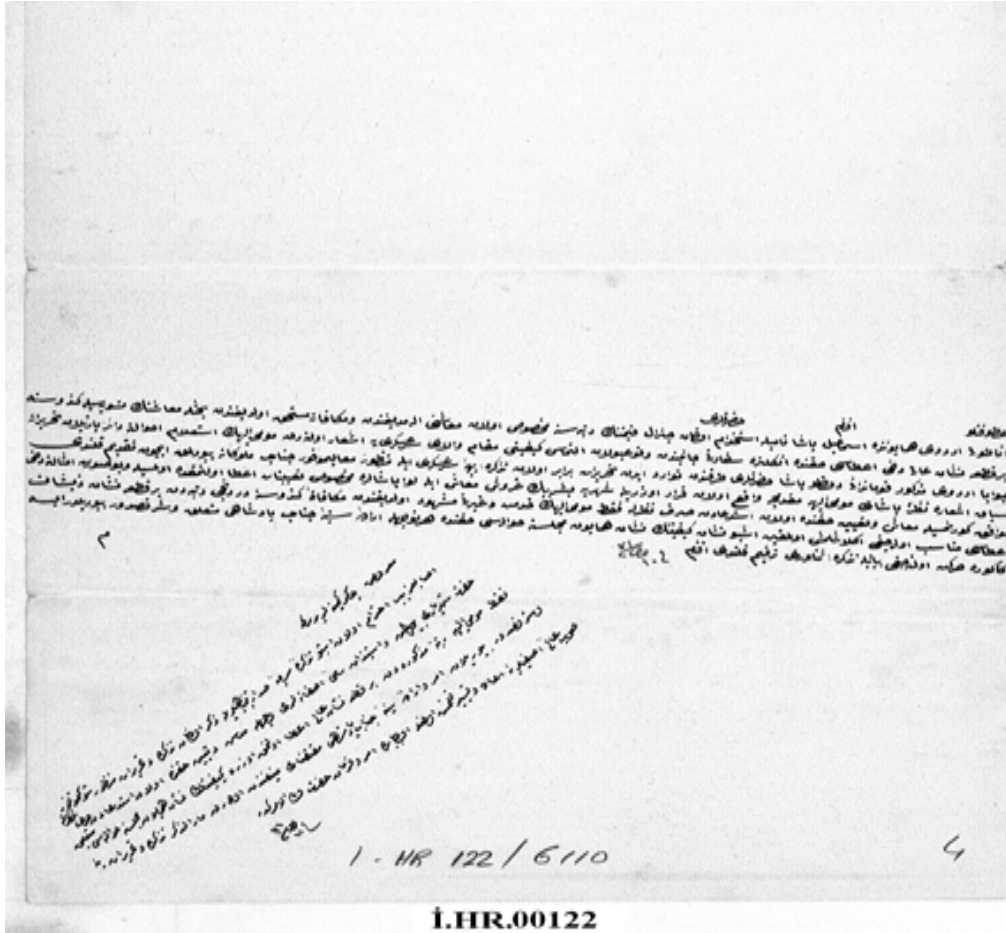
olup akdemce ve Dersaadet'e gelmiş olan İsmail Bey Fünun-ı Harbiyyede malumat-ı kamile asabından olduğundan ve şu aralık maiyet-i ordu-yı hümayunda istihdamından istifade olunacağından bu canibe irsal olunduğu beyanıyla vusulünde fevkalade masarifattan olarak şehriye beş bin guruş maaş ile liva tayini i'tası ve hakkında hürmet-i layikanın icrasıyla icabına göre istihdamı ve şu kadar ki mülteciyandan bulunduğu buraca ilan olunmaması hususları irade ve iş'ar buyrulmuş ve mumaileyh bendeleri dahi ol vakit bu canibe rahil olarak ileri karakollarında icabına göre bi'l-istihdam maaş ve tayinatı dahi şimdiye kadar ol vechle tesviye ve i'ta kılınmış ve mumaileyhin hizmet ve gayreti rivayet olunarak is'af-ı iltimas icra-yı muktezası emr ve irade-i isabet-ade-i hidivilerine manut ve mütevakıf bulunmuş olmağla ol babda ve her halde emr-i ferman hazret-i men lehül emrindir

2 N 71 [19 Mayıs 1855]

An Kars

Kumandan Ordu-yu Hümayun Anadolu imza

Mühür: Mehmed Vasıf

Belge. 2-b: BOA, (İ__HR__00122_006110_004_001 1271 Za 10)**Özet:** Anadolu Ordu'su'nda İsmail Paşa namıyla istihdam olunan General Kmet'e nişan itası.

[Bihî]

Atufetli Efendim Hazretleri

Anadolu Ordu-yı Hümayununda İsmail Paşa namıyla istihdam olunan General Kmetin rütbesine mahsus olan maaşını alamadığından ve mükafatan müstehak olduğundan bahisle maaşının tesviyesiyle kendisine bir kıt'a nişan-ı âli dahi i'tası hakkında İngiltere sefreti canibinden vuku' bulan iltimas keyfiyeti makam-ı vâla-yı seraskeriye iş'ar olunarak mumaileyhin istilam ahkamına dair yazılan tahrirata cevaben ordu-yı mezkur kumandanı devletlu paşa hazretleri tarafından tevarüd eden tahrirat beraber olan tezkere-i behiyye-i seraskeri ile manzur-ı mealim-vüfur cenab-ı mülûkanem buyrulmak için takdim kılındı sîbak-ı iş'ara nazaran paşa-yı mumaileyhe mukaddemce vaki' olan karar üzerine şehriye beşer bin gurus maaş ile liva paşalara mahsus tayinat i'ta olunmakta olmasıyla ve bu suret emsaline dahi muvafık görülmesiyle maaşı ve tayin hakkında olan istid'adan sarf-ı nazarla fakat mumaileyhin hizmet ve gayreti meşhud olduğundan mükafaten kendisine

dördüncü rütbeden bir kıt'a nişan-ı zışan i'tası münasip olacağı anlaşılmış olmağın iş bu nişan keyfiyetini nişan-ı hümayun meclisine havalesi hakkında her ne vechle irade-i seniyye-i cenab-ı padişahi müteallik ve şeref-sudur buyrulur ise ona göre hareket olunacağı beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı efendim

10 ZA 71 [25 Temmuz 1855]

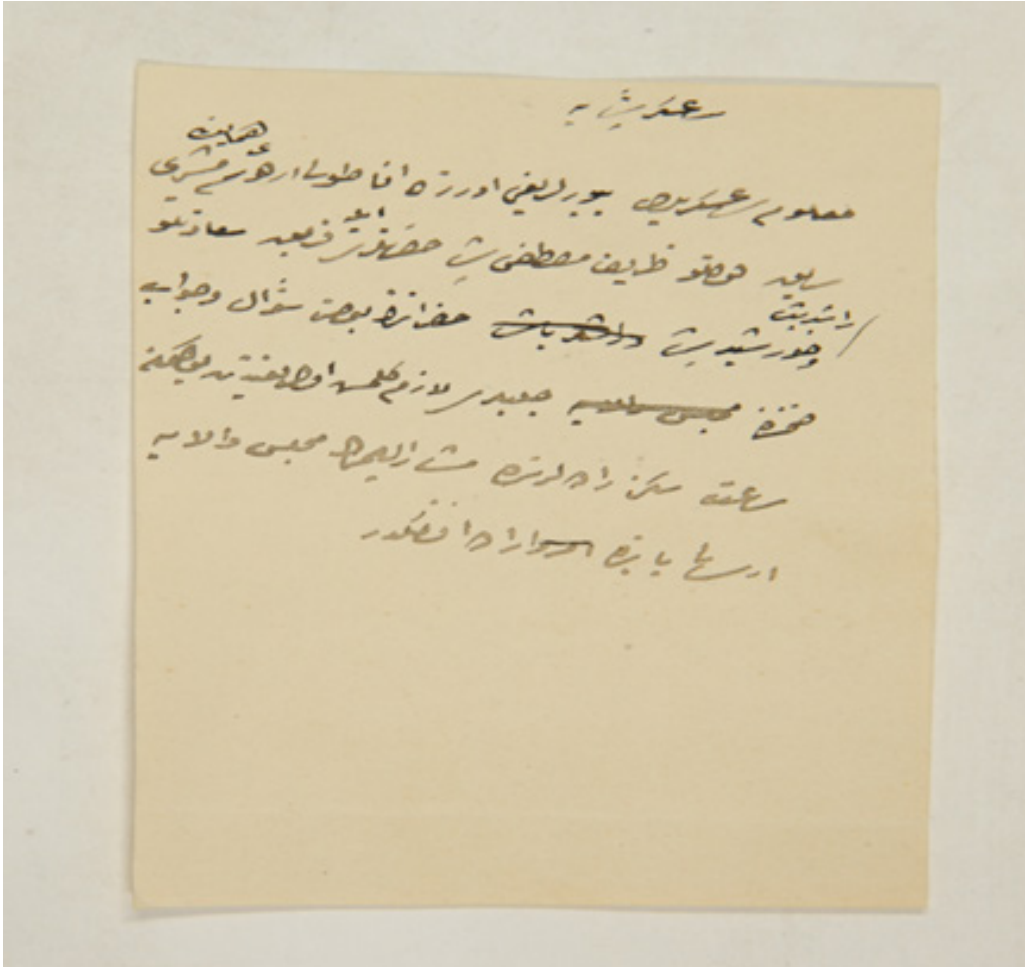
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki

Esâbi'-zib-i ihtiram olan işbu tezkere-i samiye-i sadaretpenahileriyle zikr olunan tezkere ve tahrirat-ı manzur şevket-vüfur hazret-i şehriyari buyrulmuş ve istizan sami-i asafaneleri vechle maaş ve tayin hakkında olan istidadan sarf-ı nazarla nukat-ı mumaileyhe rütbe-i mezkureden bir kıt'a nişan-ı âli i'ta olunmak üzere keyfiyetin nişan-ı hümayun meclisine havalesi müteallik ve şeref-sudur buyrulan emr ve irade-i seniyye-i cenab-ı padişahi muktezası münifinden olarak maru'z-zikr tezkere ve tahrirat yine savb-ı âli-i asafilerine iade ve tesyir kılınmış olmağla ol babda emr-i ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

11 ZA 71 [26 Temmuz 1855]

Belge. 3: BOA, (A.)MKT.NZD.136.79 1271 C 18)

Özet: AAnadolu Ordusu sabık Müşiri Zarif Mustafa Paşa ile Ferik Raşid ve Hurşid Paşaların Meclis-i Vâlâya celbi

Serasker Paşa'ya

Malum Seraskerin buyrulduğu üzere Anadolu Ordu-yı Hümayunu Müşiri sabık devletlu Zarif Mustafa Paşa hazretleriyle Ferik saadetlü Raşid Paşa ve Hurşid Paşa hazerâtının bazı sual ve cevap zımında celbleri lazım gelmiş olduğundan bugün saat sekiz raddelerinde müşarünileyhin Meclis-i Vâlâya irsalı babında emir ve irade efendindir.